

İSLÂM MEDENİYETİ

Dini, İlmî, Fikrî
Aykır mecmua

SAHİBİ

İst. Yük. İslâm Enstitüsü Mezunları
Cemiyeti Başkanı

Mustafa PEKTUT

★

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Cahid BALTAÇI

★

IDARE MÜDÜRÜ

Mustafa YAMAN

★

Reklam İşleri

MUSTAFA EFİLOĞLU

★

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: Rıza ÖZSU

Konya: Ali MARAŞLIGİL

Kayseri: İsmail ELİUZ

İzmir: Ali ARSLAN

Erzurum: N. Tayyar TAŞ

★

Hattat - Ressam

Turan SEVGİLİ

★

IDAREHANE

Nuruosmaniye Cad. No: 8/6

Telf.: 22 46 02 Çağaloğlu — İST.

Haberleşme ve Havale

P.K. 1315 SİRKEÇİ — İSTANBUL

★

ABONE VE İLÂN

Yıllık 12 sayı 40 TL.

Altı aylık 6 sayı 20 TL.

Yabancı memleketlere posta ve kurtasiye ücreti eklenir.

Her türlü reklam ve ilanlar özel tarifeye tabidir.

★

Yıl: 3 — Sayı: 32

Tarih: 6/6/1973

Dizgi — Baskı

İrfan Matbaası — İST.

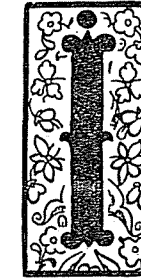
Bu sayıda

	Sayfa
Selâm	
İSLÂM MEDENİYETİ	2
Osmanlıların Türk-İslâm Mefkûresini Yüceltmesi	
Prof. Dr. Osman TURAN	3-6
Tedâvide Düânın Yeri	
Abdullah AYDEMİR	7-16
İslâm'da Ziyaret	
Hasan ÇELİKKAYA	17-23
Tefsire Duyulan İhtiyaç	
Mustafa ÇETİN	24-27
Rübâî	
A. Nihad ASYA	27
Kur'an Kıssaları Yahudîlikten mi Alınmıştır?	
Osman CİLACI	28-30
Birlik Olalım (Şiir)	
Dr. Halil ÇETİN	30
Pedagoji Gözüyle Kur'an-ı Kerim	
Hüseyin VAROL	31-34
Hikmet Çiçekleri (Şiir)	
Dr. Cahid ÖNEY	34
Malazgirt Zaferi ve Alparslan'ın İmâmı	
Prof. Dr. Osman TURAN	35-37
Mehterimiz (Şiir)	
M. Ali KÖRPE	37
Faiz-Banka ve İslâm	
Mustafa COŞKUN	38-42
Mûsikî Terbiyesi .	
Taner SENAY	43-44
Sorunuz Söyliyelim	
Ramazan ARSLANBABA	45-47

Başyazı

Osmanlıların Türk - İslâm
Mefkûresini Yüceltmesi

Prof. Dr. Osman TURAN

İSLÂM Medeniyetinin yükseliş devrinde istikbale aid istihraçlar çok mahdut çevrelerde biliniyor ve tesiri olmuyordu. Halbuki İslâm dünyasının daha sonraları maruz kaldığı dahili ve harici büyük buhranlar kitlelere mal olunca Hz. Peygamber'e aid Hadisler ve müslüman büyüklerine aid keşif ve kerametler çok aranıyor ve yayılıyor; cemiyet istikbal hakkında ruhi ihtiyacını bunlarla gideriyordu. Nitekim İslâm dünyası, X. ve XI. asırlarda, içeride ağır dinî, ictimai ve siyasi sarsıntılara düşmüş; dıştan da bu zamana değin müdafaada kalan Bizanslıların devamlı taarruz ve istilâlarına uğramış; bu sebeple müslümanlar ümitsizliğe kapılmış; aşırı Şii olan Fatimiler ve Büveyhîlilerin tahakkümü sünnî müslümanları muztarip kılmıştı. Selçuklulardan üç çeyrek asır önce Muhaddesi Fars (İran) da bazı kitaplarda bulunan bir Hadis'te istikbale aid şu müjde bildiriliyordu. Buna göre Hz. Muhammed: «Horasan'da güzel yüzlü ve boylu, Arap olmayan bir süvâri zuhur edecek; yüzünde beyazlık, göğsünde de siyah bir ben bulunacaktır. Bu insan bilgili, hakim ve büyük olup Peygamber adını taşıyacak; Deylimliler, (Büveyhîler) den tek kişi kalıncaya kadar kılıcı elden bırakmayacaktır. Horasan, Fars, Mekke ve Medine minberlerinde onun adı okunacaktır.» Bühran devrinde meydana çıkan bu hadis «sahih» veya «mevzû» olsa veya hut bir istihraç neticesi meydana çıksa da bunun ilk Selçuklu sultanı Tuğrul Beg Muhammed'i ve onun icraatını haber verdiği kanaati meydana konmuştu.

Filhakika İbn Haldun gibi büyük bir mütefekkiye göre Abbasilerin en parlak devrinde Halife Me'mun (813-833) kendi münecimine hanedanının âkibetini sormuştur. O da Şimal-i Şark'tan gelecek Türklerin Büveyhîlerin tahakkümüne nihayet verdikten sonra İran, Irak, Suriye ve Rûm'a (Anadolu'ya) hâkim olacaklarını bildirmişti. O, bununla Selçukluların kastedildiğini ve bu istihracın Mukaddesi de geçen Hadis ile birleştiğini ifade etmiştir. Hanefî Mezhebinin kuran İmam-ı A'zam Hac esnasında Allah'a niyaz eder ve Muhammed'in şeriatı için yaptığı ictihadlarda bir hata işlediğinden korktuğunu belirtir. Hâtiften gelen bir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Muhterem Okuyucu,

İslâm'ın bindörtü yüz küsur senelik Medeniyetinin yeniden ihyası ve asrın insanına anlatılmasını gaye edinen İSLÂM MEDENİYETİ, çıktığı ilk günden beri gerek dolgun muhtevası ve gerekse kendine has şekli ile günümüz mecmualarına örnek olmuş ve her yerde aranır hale gelmiştir. Ancak imkânlarımızın darlığı ve Türkiye'de ciddi neşriyatın belirli bir zümre tarafından takip edilmiş olması, mecmuamızı zaman zaman güç durumlara düşürmüştür. 32. sayısıyla üçüncü cildinin büyük bir kısmını tamamlamış olan İSLÂM MEDENİYETİ, hizmetine azimle devam ederken bugün de sesini yurdun ücra köşelerine kadar duyuramamanın mahrumiyeti içindedir.

Şüphesiz bu güçlükleri yenebilmek için sadece bizim gayretimiz kâfi değildir. Bütün okuyucu ve abonelerimizin elele vermesi, mecmuayı çevresinde tanıtmaları ve ona yeni okuyucular kazandırması gerekir. Aksi takdirde başarı güçleşir, hatta imkânsız hale gelebilir.

Aziz Okuyucu,

İSLÂM MEDENİYETİ, bir şahsın malı olmadığı gibi, bir teşekküle kazanç sağlama düşüncesiyle de çıkmamaktadır. Sadece ilk paragrafta belirttiğimiz davaya hizmet azmindedir. O dava ise, sadece muayyen bir kitlenin veya neşir organının davası değil; ben Müslümanım diyen herkesin davasıdır. O halde her Müslümanın, davasına hizmet eden neşir organı etrafında hâlelenmesi ve onunla elele vermesi dinî vazifesidir. İşte İSLÂM MEDENİYETİ, sizlere böyle kudsi bir vazifenin ifası için de imkân hazırlamaktadır. O imkândan istifade ile hepimiz üzerimize düşeni yapalım.

Hürmetlerimizle.

İSLÂM MEDENİYETİ

İSLÂM

ses bu büyük insana: «Sen doğru yoldasın. Kılıç Türklerin elinde buldukça senin mezhebine zeval yoktur.» müjdesini vermiştir. Tarih bunu te'vid eylemiş; İslâm dünyası ve Hanefilik Türk hâkimiyeti ile kurtulmuş ve yükselmiştir.

Bununla beraber İslâm Medeniyeti XIII. asırda bu sefer Şarktan gelen müthiş Moğol istilâsı ile yıkılmış; hayatta kalan müslümanlar şimdi daha büyük bir ıztıraba tutulmuştu. Hayat ümidleri sarsılan insanlar tesselli tasavvufta buluyor; herkes şeyhlere ve zâviye (tekke) lere koşuyor ve ahireti kazanmağa çalışıyordu. Bir asır süren Moğal hakimiyeti gökerken Osmanlı hânedanı İslâm'ın bayraklarını yüceltmeğe başlamış; dinî-millî mefkûreler kaynamış; her taraftan gelen âlimler, şeyhler ve gâziler birbiri ardınca dâhî padişahlar yetiştiren bu hânedân etrafında birleşmişti. Ferdî kurtuluş yolunu tutan ve nihayet rekabetler ile parçalanmış tarikatlar Osmanlı devrinde ilk defa tam bir âhenk içinde ve cihad yolunda aynı büyük davanın mücahidi olmuşlardı. Maddî-manevî bütün kuvvetler kaynaşmıştı. Hz. Peygamber'in ve evliyanın tebşirleri bu tâze hânedan ve cemiyete kudsiyet ve hayatiyet bahsediyor; İslâmî ve millî mefkûre gaziler ve halk kitleleri arasında da *Kızıl-elma* ideali ile yayılıyordu. Rumlar devrin Türklere aid olduğuna ve İstanbul'un da artık onların eline geçeceğine dair efsaneler ile manen kendi inkırazlarını hazırlarken Osmanlılar da Hz. Muhammed'in ve evliyanın fetih müjdeleri ile şevkleniyor; Emir Sultan ve Ak-Şemseddin Murad Gazi ve Fatih ile birlikte İstanbul muhasarasına katılırken Peygamber'in tebşir ve tebcilinden emin bulunuyorlardı. Hattâ Fatih bir an önce bu kudsi neticeye nail olmakla tutuştuğu ve şeyhinin daha açık bir kerametini ısrarla istediği zaman o da şimdi padişahı ilâhî bir tebşir ile tebcil ediyordu. Zîra Ak-Şemseddin Kur'an'daki «*Beldetüm Tayyibetüm*» âyeti ile İstanbul'un kastedildiğini ve bu iki kelimenin 857 yılına, yani muhasara tarihine işaret olduğunu bildirmiş; gerçekten Sultan Mehmed hemen *Fatih* olmuştu.

Bu kudsi zaferden sonra Fatih ve Büyük halefleri mektup ve فرمانlarında artık kumanda ettikleri askerlere «*cund Allah*» (Allah'ın ordusu) adını vermekte tereddüt etmemişlerdi. Zaten Türklerin İslâm dîrine girdikleri zaman yayılan bazı «sahih» ve «mevzû» hadisler arasında bu da bulunuyor; müslüman ve hristiyan tarihçiler münasebet düşüktükçe bunu kaydediyorlardı. Bursa'da ve Edirne'de doğan, İlahî Belde'de (İstanbul'da) yükselen millî-dinî ruh büyük padişahlar etrafında dirilince onlar artık «*el-müeyyed min indillâh*» (Allah'ın te'yidine mazhar) olduklarına inanıyor ve bunu da mektuplarında kullanıyorlardı. Osmanlıların «*Nizam-ı âlem*» davaları da üç kıt'a üzerinde çeşitli kavim, din ve sınıflar arasında âhengi, hukukî ve ictimaî adaleti gerçekleştirmek idi. Bununla kendileri ve devletlerinin tarihi de kutsî olduğuna inanıyorlardı. Yavuz Sultan Selim hilâfeti kazandıktan sonra İlahî adaletin ve Nizam-ı âlem davasının gerçekleşmesi için denizlere hakim olmanın zaruretini anlamıştı. Bu sebeple «*Hisar'dan kâğıthaneye dek tersâne üç yüz adet olmak gerekir. İnşallah niyyetim feth-i İfrenkiye (Avrupa) dır.*» demiş; fakat ömrü kâfi gelmemiş; bu vazife oğlu Kanunî'ye miras kalmıştı.

Kanunî devrinde İslâm-Hristiyan cidalı Orta Avrupa'ya ve denizlerde de İtalya ve İspanya sahillerine intikal etmiş ve garp dünyasının bir kıskaç içine alınmasına çalışılmıştır. İslâm medeniyeti ile uyanan Av-

rupa bir yandan karalarda müdafaaya geçerken öte yandan Okyanuslara yayılarak Türk-İslâm dünyasına arkadan taarruza uğramış ve mücadeleye böylece Hind denizine ve hatta Uzak-Şark adalarına kadar uzamıştı. İslâm ve hristiyan dünyaları arasında sekiz asır önce başlayan nizam ve ideal mücadelesi cihan-şümül ve hayati bir hesaplaşma hâlini almıştı. Hindistan, Türkistan, İran ve Karadeniz şimali ülkeler de Türklerin idaresinde bulunuyor ve bu sebeple bazı Avrupalı tarihçiler XVI. asra «Türk asrı» diyorlardı. Fakat davanın ağırlığı hep Osmanlılar üzerinde bulunuyor; Şifî İran daima arkadan vurmakla Nizam-ı âlem davasının tâcı olan Muhtesem Süleyman'ın nihâî zaferine engel oluyordu. XVI. asırda Busbecq gibi bazı Avrupalılar bu ezeli mücadelede son zaferin Türklere aid olacağını düşünüyor ve bu âkıbeti hatırladıkça titrediklerini belirtiyorlardı.

Filhakika; yurtsuz ve topraksız kalan Türkler, Anadolu'ya gelişlerinden beri, Haçlı istilâları asırlarca devam etmiş; Osmanlı kudretini daha doğuş zamanında ezmeğe girişmiş ve taarruzların ardı gelmemiştir. XV. asırda Tuna hudutlarını bekleyen Mihâl Oğlu Gazi Ali Bey bu Haçlı taarruzları karşısında:

*Eğer defolmazsa bu belkiye
Ne İznik kala ne Kostantiniyye*

derken Türklerin nasıl bir ölüm-kalım mücadelesi içinde bulduklarını gösteriyordu. Cihan padişahı Kanunî Mohaç zaferinden sonra İstanbul'a koşan küçük Avrupalı elçileri huzuruna kabul edince onlara: «Hristiyan devletleri dâima ecdâdımın üzerine tehdit bulutları yığmasa idi bu kadar kan dökülmezdi.» beyanında bulunmuş ve Türk fetihlerinin aslında nasıl bir varlık-yokluk mücadelesi zarureti ile geliştiğine dair sebepleri meydana koymuştu. Halbuki son devirde millî kültür ve tarih şuuru tahrip edilince bilgisizlik veya sui-niyetle daima ecdad kötülenmiş; Osmanlı padişahlarının kendi Cihan-girlik ihtirasları için milleti ve kanını beyhude yere harcadıkları, bazı düşmanlarımızın çeşitli isnad ve propagandalarını benimzedikleri görülmüştür.

Osmanlı kudreti, nefis müdafaası ile, bir cihan nizamına doğru ilerliyor; Haçlı taarruzları kırılıp Türk-İslâm cihadı en yüksek seviyesine erişerek Avrupa'yı titretiyordu. Fakat bu muhtesem cidal ile millî kudret son noktasına ulaşırken Avrupa'da yeni medeniyet ve teknik hızlanıyor; Okyanuslar, deniz yolları ve dünya ticareti hristiyanların eline geçiyor, her kemalin bir zevali mukadder bulunuyordu. Nitekim Osmanlı mütefekkirleri, XVI. ve XVII. asırlarda, Frenklerin, deniz ticaretini ellerine geçirmekle, Kârün gibi zenginleştiklerini, İslâm dünyasını arkadan sarmakla ciddi bir tehlike teşkil ettiklerini söylüyorlardı. Bununla beraber İslâm padişahının ve Osmanlı devletinin tedbirleri sayesinde medenî üstünlüğün Türklere kalacağına inanıyorlardı. Nitekim Busbecq'in düşüncesine göre de Avrupalılar, Osmanlı kudreti karşısında, nihâî mağlubiyetin mukadder olduğu korkusunu taşıyorlardı.

Yavuz Sultan Selim bir sefer ile bütün Arap ülkelerini ilhak edip hilâfeti kazandıktan ve İslâm birliğini ilerlettikten sonra Avrupa'nın fetihine hazırlanıyordu. Bu kudretli durumda Abbasi halifesi gibi vezirine şu suali soruyordu: «Pîri lalam! Mısır'ı fethettik;

Hâdim ul-haremeyn ünvanı ile muazzez olduk. Her gittiğimiz tarafta zaferler nasip oldu. Bu vaziyette devletin zevali ihtimali var mı?» deyu buyurmuşlardır. Pîri Paşa: «Yüce ecdadınızın koydukları kanun ve kaideler icra olundukça bu devletin zevali muhaldır.» der; fakat «evladlarınızın hilafeti zamanında makamlar ehline verilmezse o zaman bu devletin ihtilâle uğrayacağı» ni ilâve eder; Yavuz Selim de «Allahım! bizi koru.» niyazında bulunur. Gerçekte XVII. asırda Osmanlı imparatorluğu eski kudretine sahip olmadığını ve yorulduğunu hissetmeğe başlamış; medeniyeti, tekniği ve kuvveti gittikçe yükselen Avrupa ve yeni tarihî bir doğuş içinde bulunan Rusya, XVIII. ve XIX. asırlarda, daimî taarruzlara girişmişti. Bu yeni Haçlı seferleri Osmanlıları derin bir inhitat içinde buluyor; mağlubiyetler gittikçe ağırlaşıyor; Türk kanı oluk gibi akıyor; felâketler birbirini takip ediyor; Yavuz Sultan Selim'in endişesi bir gerçek oluyordu. Bununla beraber Türkler yine de mânevî üstünlük duygusunu kaybetmiyor; İmparatorluklarının «Devlet-i ebed müddet» olduğuna inanıyorlardı. Zira onun kaderinin İslâmiyete bağlı bulunduğundan aslâ şüphe etmiyorlardı. Bu dinin ilâhî irade ile kıyamete kadar bakî kalacağı Kur'an'la tebsirini en sağlam bir delil sayıyorlardı.

(Gelecek makalemiz bu inanç ve deliller üzerinde duracaktır.)

LÜTFEN OKUYUNUZ

Bütün abonelerimize soruyoruz: Abonesi biten abonelerimizden paralarını nasıl tahsil edelim? Mektup yazmakla mı, para makbuzunu mecmuaların içine koymakla mı, yoksa bir arkadaşın bütün aboneleri teker teker dolaşması ile mi? Hemen söyliyelim ki bu yolların ilk ikisi denenmiş, üçüncüsünün ise çok masraflı olacağından korkuyoruz. Abonesi biten okuyucularımızın mecmualarını kesmeyi hiç düşünmüyoruz. Gayemiz mecmuanın yaşamasıdır. Mecmuanın yaşaması için de mutlaka abonelerimizin parasını tahsil etmemiz gerekmektedir. Yoksa yeni bir abone kampanyası mı açalım, siz ne dersiniz?

Biz bütün okurlarımızın borçlarını bize ödemek istediklerine, ancak zamanlarının kifayetsizliğinden biraz da ihmalden dolayı böyle olduğuna inanıyoruz.

Diğer taraftan 20 veya 40 lirayı posta havalesiyle göndermek ayrı mesele... Fakat damlaya damlaya göl olur bunu unutmıyalım.

Hemen şunu söyliyelim ki, bize para gönderirken, adres değiştirirken, abone numarasını yazmayı unutmayınız. Posta havale kâğıtlarının arkasında göndericinin alıcıya yazacağı notlar kısmına, yeni abone olacaklar «Abone olmak istiyorum, beni altı ay veya bir sene abone kaydedin». Abonesini yenilemek isteyenler, abone numarasını yazarak «abonemi 6 ay veya 1 sene daha yeniliyorum» diye yazmayı unutmayınız.

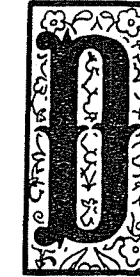
Cevaplarınızı bekliyoruz. Selâm ve sevgiler.

Mustafa YAMAN
İSLÂM MEDENİYETİ
İdare Müdürü

İlâhiyât

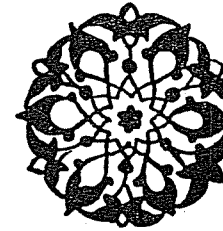
Tedâvîde Düânın Yeri

Abdullah AYDEMİR
Erzurum Yük.
İslâm Enstitüsü
Öğretim Üyesi

ÜÂ dilimizde; Allah'a yalvarma, yakarma, Ondan birşey isteme, işlediğimiz herhangi bir suçtan dolayı bağışlanmayı arzu etme demektir. İslâm'ın şu temel espri üzerine kurulduğunu hemen söylememiz gerekir: İnsan aklının —hayalî bile olsa— sınırlarını, aşlını, esasını tesbit edemediği bu uçsuz bucaksız kâinâtın sâhibi yalnız Allah'tır. O'ndan başka düâ ve ibâdet edilmeye lâyık hiçbir varlık mevcut değildir. İnsan, büyük olarak yalnız Allah'ı bilmeli, isteyeceği her şeyi O'ndan istemeli, içindeki arzu ve emelleri yalnız O'na açmalıdır. Allah'tan başkasına boyun eğme, Allah'tan istenecek şeyleri fanîlerden dileme, çok şerefli olarak yaratılan insanı sâdece küçültür. Kur'an-ı Kerim bir çok âyetlerinde, insanları yalnız Allah'a kul olmaya çağırmakta, içlerini O'ndan başkasına dökmemelerini tenbih ve tavsiye etmekte ve bunun formüllerini vermektedir. İlâhî vahye mazhar olan Allah elçileri de hep bu gerçeğin davası uğrunda ömürlerini tamamlamışlardır.

Kur'an-ı Kerim, insanların devamlı olarak Allah'a düâ etmelerini, dine ve dünyaya ait işlerinin başarılmasında kendisinden yardım istemelerini emir ve tavsiye eder (1). İslâm'ın beş temelinden biri olan namaza da «düâ» denmiştir (2). İslâm dininin ibâdet sistemi icra yönünden; malî, bedenî ve hem malî ve hem bedenî olmak üzere üç ayrılır. Bedenî ibâdetlerden olan namaza düâ dendiğini zikrettik. Oruç da tam manasıyla bir düâ halidir. Malî olarak bilinen zekât da böyledir. En kıymetli mallarını, parasını ve hayvanlarını fakire veren zengin bununla ibâdet etiğinin ve bunu Allah rızası için yaptığının şuuru içindedir. Zekât olarak ayırdığı parasını veya malını veren müslüman onu verirken Allah'a tam bir bağlılık

ve mahviyet içindedir. Verdiği şeyin Allah katında makbul olması için düâ eder, yalvarır. Hac için sarfedilen yol parası hariç tutulursa geri kalan bütün menâsık düâ halinin canlı bir örneğidir.

İslâm, ibâdetler yanında ona paralel olarak ısrarla düâ etmeyi emreder. Birkaç âyetin meâlini verelim:

1. «*Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana düâ edin. Size icâbet (ve düânızı kabul) edeyim*» (3).

2. «*Çaresiz kalıp kendisine düâ ettiği zaman, düâsını kabul eden, fenâlığı gideren, gelmiş ve geçmişlerin yerine sizi yeryüzünde hâkim kılan kim?*» (4).

3. «*(Ey Muhammed!), kullarım sana beni sorunca haber ver ki, işte ben şüphesiz yakınam. Bana düâ edince ben o düâ eden kimsenin yalvarmasına icâbet ederim*» (5).

4. «*Rabbimize yalvara yakara, gizlice düâ edin*» (6).

5. «*Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u gönderdik. O, kavmine şöyle dedi: Ey kavmim Allah'a düâ ve O'na kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur.*» (7).

Düânın önemini bildiren ve ona teşvik eden hadisler de mevcuttur:

1. Nüman İbn Beşîr (r.a.)'den rivâyete göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «*Düâ ibâdetin ta kendisidir*» (8).

2. Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «*Kim Allah'tan istemezse, Allah o kimseye gazap eder*» (9).

3. Enes İbn Mâlik'ten; «*Düâ ibâdetin özüdür*» (10).

4. Yine Enes İbn Mâlik'ten; «*Allah katında düâdan daha şerefli bir şey yoktur*» (11).

Kur'ân-ı Kerîm'den öğrendiğimize göre semavî dinler içinde düâyı reddeden yoktur. Bütün hak peygamberler insanları Allah'a ibâdet etmeye ve O'na düâyı çağırmışlardır. Yaşadığımız asrın her gün artan ilmî buluşları ve teknik ilerlemeleri bâzı entellektüel grupları manânın inkârına ve dinin lüzumsuzluğuna kadar götürmüştür. Onlara göre kâinata hâkim olan şey sâdece maddedir. Madde ötesinde bir manânın var olduğunu kabul ilmî gerçeklerle bağdaşamaz. Laboratuarda tetkikî mümkün olmayan, deney tüplerine girmeyen şeyler safsatadan ibârettir. Bugün dinin sosyete için afyondan ibâret olduğunu, insanları uyuşturmaktan başka hiçbir şeye yaramadığını iddiâ eden büyük bir kamp teşekkül etmiştir. Bu kampın idârecileri tarafından dâima tekrar edilen ve ısrarla diğer milletlerin genç kafalarına yerleştirilmeye çalışılan bu fikrin, kendi bünyelerinde ne dereceye kadar muvaffak olduğunu bilemiyoruz. Geleceği hakkında da şimdiden bir şey söyleme durumunda değiliz. Fakat tarih, zulmün ve batılın hiç bir devirde uzun ömürlü olduğuna şahid olmamıştır. Âdemoğlunun gerçeğine ve cevherine ters düşen bu felsefe er-geç iflâs edecektir.

Hür dünyayı meydana getiren milletler topluluğu içinde de aynı fikri savunanlar vardır. Bunlar ya hasta tiplerdir veya belli çevrelerce kafaları bir maksat için yikanmış kimselerdir.

Mânâ, insan cevheri demektir. Bu cevheri yitiren kişi gerçek müf-listir ve onun insanlığın hayrına vereceği hiçbir şeyi kalmamıştır.

Dini ve mânâyı inkâr edenlerin dışında kalan muazzam bir dindârlar kitlesi vardır. Bu kitle, hak olsun kâtil olsun insanın sâhip olduğu mânevî değerlerden devâmlı istifâde etmektedir. Böylece daha sağlam

bir cemiyet teşekkülü imkân dâhiline girmiş ve fertler haysiyetli bir yaşayış seviyesine ulaşma fırsatı bulmuşlardır.

Bugün, garp âleminde mânâdan, bildiğimizden ve işittiğimizden daha fazla istifâde edilmektedir. Din, sâdece cami veya kiliseye hapsedilmiş değildir. Pratikte bize muazzam faydaları vardır. Bunlardan birini burada zikretmek yeterlidir:

Avrupa'da hemen her şehirde ve her hastahânedede moral tedâvî klinikleri vardır. Buralarda görev alan uzmanlar, kendilerine baş vuran hastaları inançlarından istifâde ederek tedâvî etmektedirler. Bu yolda elde edilen başarılar bütün doktorları hayretler içinde bırakmıştır. Gün geçtikçe, garp buna daha fazla önem vermektedir.

Bu türlü tedâvinin yalnız inananlara değil, inanmayanlara ve bütün dinleri ve Allah'ı inkâr edenlere de faydası olduğu yolunda birçok örnekler vardır:

Şiddetli rahatsızlığından dolayı kliniğe baş vuran ihtiyar kadına teşhîse uygun reçete veren ve şifâdan pek de ümitli olmayan doktor: «Teyze bunu al ve biraz su ile iç» diyerek yazdığı reçetenin muhtevi-yâtını tarif eder. Kadın sâftır ve inançlıdır. Reçeteyi bir tas suya ıslatır ve bitinceye kadar içer. Şifâ bulur. Durumdan haberdâr olmayan doktor, rast geldiği yerde hastanın iyileştiğini heyecanla müşahede eder ve ne yaptığını sorar. Kadın cevâbında: «Allah râzî olsun oğlum! Dediğin gibi reçeteyi suya ıslattım ve içtim. Pek iyi geldi» der ve doktora bol bol düâ eder. Doktor durumu kavramıştır. Bu, birincinin misâlidir. İkinciye de şu misâli verebiliriz:

Din, Allah ve peygamberlik gibi mefhumları inkâr eden ve hayatını münkir olarak tamamlayan bir doktorun elinde siğil (verru) vardır. Yıllar yılı bunu maddî yönden tedâvî etmeye uğraşır, fakat muvaffak olamaz. Tatil münâsebetiyle memleketine gittiğinde —her sefer olduğu gibi bu defa da— teyzesi ona, elindeki siğile okuyacağını söyler. Doktor güler ve böyle şeylerin aslı olmadığını uzun uzun teyzesine anlatır. Teyzesi ısrar eder. Gücenmesinden korktuğu için razı olur. Kadın nohut büyüklüğünde bir tuzu siğile birkaç defa sürer ve dudaklarını oynatmaya başlar. Sonra tuzu götürüp bahçeye gömer. Bütün bu olup bitenlere gülen doktor, teyzesine ne yaptığını sorar. Kadın üç ihlâs (12), bir Fatiha (13) okuduğunu ve tuzu bahçeye gömdüğünü, tuz toprakta eridikçe siğilin küçüleceğini ve bir gün tamamen yok olacağını söyler. Doktor yine güler. Aradan çok geçmez kadının dediği gibi siğil iyileşir. Ve doktor bildiği yolda yine devâm eder.

Bir müslümanın durumu ise tamamiyle başkadır: Müslüman Allah'ın her şeye gücü yettiğini ve her derdin dermanını yarattığını, Onun kuvvet ve iradesi dışında hiçbir şeye imkân olmadığını bilir ve buna inanır. Bu inanç onun en tabii halidir. O bundan şüpheye düştüğü zaman imânından olur. Küfre gider.

İBÂDETİN ve düânın insanı dâima zinde ve canlı tuttuğu bir vâkıdır. İbâdet, düâ ve inancı sâyesinde müslüman dâima kuvvetlidir. Büyük bir kuvvetin, her şeyi yaratan Allah'ın desteğine mazhurdur. İnançsız, düâ ve ibâdet mahrûmu bir insanın hayatının hiç bir kararı olamaz. O, bazan bir kadının yanında, bazan bir şişenin başında, fakat hangi halde olursa olsun kararsız, zavallı ve silik bir şahsiyyetin sâhibi olarak gününü gün etmenin peşindedir. Bundan sonraki hayâta inanmayan bir insanın mes'ûliyyeti de olamaz. Öyleyse her şeyi çekin-

meden yapar. Kanun ve halk murakabesinden uzak bulunduğu cür'et etmiyeceği kötülük yoktur.

Cenâb-ı Hak müteaddit âyetlerde Kur'an'dan nûr (14) ve şifâ (15) diye bahseder. Kur'an-ı Kerim insanlara dünya ve âhiret mutluluğunun yollarını göstermiş, fert ve cemiyet hayâtını tam ve sarsılmaz ilkelere bağlamıştır. El-İsrâ sûresi (XVII)'nin 82. âyetinde, «*Biz Kur'an'dan öyle âyetler indirip duruyoruz ki, (o âyetler) mü'minler için bir şifâ ve rahmettir*» buyurulmuştur. Bu âyette dünya; türlü türlü hastalık, sıkıntı, belâ, mihnet ve meşakkat dolu bir hastahâne; peygamber (s.a.v.) bir doktora; Kur'an da insana şifâ veren bir ilaç ve gıdaya benzetilmiştir. Gerçekten Kur'an; küfrün, zulmün, cehâletin, haksızlığın, tenbelliğin, düşmanlığın, ihtirasın, ümitsizliğin, kör taassubun, karşısındadır ve fert cemiyet aleyhine gelişme istidadı gösteren psikolojik ve sosyal hastalıklar için tam bir şifâ ve rahmettir (16).

Sosyal ve psikolojik hastalıklara şifâ olduğunda hiçbir tereddüt ve şüphe olmayan Kur'an-ı Kerim acaba bedenle ilgili maddî hastalıklar için de bir şifâ mıdır? Maddî ve cismânî tebâbetin tedâvî imkânına malik olduğu veya olamadığı bedenle ilgili bir hastalığa karşı Kur'an'dan istifâde edilebilir mi? Yazımızın ağırlık merkezini teşkil eden bu soruya çok eski zamanlardan beri müsbet cevap verilmiştir (17) Hz. Peygamber ve sahâbe devrinde bununla ilgili bir hayli örnekler görüyoruz. Peygamber (s.a.v.)'in hadislerini toplayan bütün kitaplarda bu konuya dâir bölümler mevcuttur. Bizzat Hz. Peygamberin muhtelif hastalıklara karşı aldığı tedbirler ve yaptığı tavsiyeler kaydedilmiştir.

Yeri gelmişken hemen söyliyelim ki, İslâm; büyü ve büyücülüğü, efsunu, gaybi bilme iddiâsını, üfürükçülüğü, astronomi bilgilerine dayanmayan müneccimliği şiddetle reddeder. Bunlardan bazıları Allah ile boy ölçüşme iddiâları olarak kabul eder ve sahiplerini «*ehl-i Cehennem*» olmakla tehdit eder. Fakat bu; İslâm'ın Allah'tan sıkıntı, keder, hastalık ve benzeri hallerde yardım istemeyi, okuma ve düâyı yasak ettiği manâsına değildir. Okuma ve düâ etme ayırdır; üfürükçülük, büyü ve efsun ayırdır. Bunları birbirine karıştırmamak gerekir.

İslâm prensip olarak şunu va'zeder: Derdi yaratan Allah mutlak olarak dermanı da yaratmıştır. Şifâsı ve devâsı olmayan hiçbir dert ve hastalık yoktur. Bugün modern tıbbın hâlâ bazı hastalıkların tedâvîsinden âciz olması, bu türlü hastalıkların devâ ve şifâsının yokluğu manâsına gelmez. Henüz o hastalıkların basilleri keşfedilmemiştir. Keşfedildiği ân tedâvîleri imkân dâhiline girecektir. Zira şifâ ve devâları Allah tarafından yaratılmıştır ve hazırdır.

Şunu da belirtelim ki İslâm tedâvîye ve hastalık ânında mütehassıs bir hekîme baş vurmaya ısrarla emr ve tavsiye etmiştir. Bir misal verelim:

Bir grup insan Hz. Peygambere: «*Ey Allah'ın rasûlü, biz hasta olduğumuz zaman tedâvî maksadıyla bir yetkiliye baş vurmamalı mı? dediler. Efendimiz: «Ey Allah'ın kulları, evet hasta olduğunuz zaman tedâvî çareleri arayınız. Çünkü C. Hak, yarattığı her hastalığa karşı mutlaka bir şifâ (ve devâ) yaratmıştır. Yalnız bir illetin şifâsı yoktur. Şifâsı olmayan illetin ne olduğu sorulduğunda «ihtiyarlıktır» buyurdu (18).*

Türkçemizde; «*Derdi veren Allah, devâsını da verir*» şeklinde meşhûr olan mesel, bu hadisin en sâde bir ifâdesidir. Bu hadis tedâvînin câiz

ve mübah olduğuna ve Hz. Peygamber tarafından emredildiğine delâlet eder. Bâzi kimselerin: «Allah'ın verdiği her belâ ve musîbete râzî olup katlanmadıkça velîlik mertebesi tamam olmaz, binâenaleyh velî olan kimsenin doktora baş vurması câiz değildir» demeleri asılsızdır. Peygamber (s.a.v.)'in mübah kıldığı tedâvî hükmüne zıttır (19).

Dip notta kaynakları ve diğer varyantları gösterilen bu hadis ve Hz. Peygamber zamanındaki birçok hastalara bizzat Hz. Peygamber tarafından bilinen usuller kullanılarak tedâvî için yapılanlar gösteriyor ki İslâm, tedâvînin yanındadır.

Bu emir ve tavsiyeler nedeniyle de İslâm'ın yaşandığı eski toplumalarda tıp çok ileri gitmiş, müslüman câmianın yaşadığı coğrafi mîttakanın her tarafı bîmarhâne (hastahâne)'lere kavuşmuştur. Diğer İslâm milletleri bir yana, Osmanlı imparatorluğu zamanının İstanbul'unu düşünmek ve bugün hâlâ ayakta olan ve vaktiyle tıp tahsili yapılan Fatih ve Süleymaniye külliyelerini düşünmek kâfidir. İslâm'ın müsbet ilme karşı olduğu yolundaki iddiâları bertaraf etmeye İbnü Sînâ yeter sanırım.

Bilinen usuller kullanıldıktan sonra veya doktora baş vurma ânında düâ etmek, bâzi âyet ve hadisleri okuyarak Allah'tan şifâ ummak da câizdir. Buna ait pek çok örnek verilebilir:

1. Birgün 30 kişilik bir grup Hz. Peygamber tarafından sefere gönderildi. Bunlar yolculuk esnâsında bir kabîleye vardılar ve bu kabîleye misâfir olmak istediler. İstekleri kabul edilmedi. Bu sırada kabîle reisini akrep sokmuştu. Bütün kabîle halkı harekete geçip bilinen her çâreye baş vurdular, fakat müsbet bir netîce alamadılar. İçlerinden bazıları: «Şuraya konaklayan kabile içinde belki bir çâre bilen vardır. Onlara baş vursak» dediler. Bunun üzerine gelip dertlerini anlattılar. Kabile içinde bulunan Ebû Saîyd el-Hudrî: «Ben bu işin çâresini biliyorum. Lâkin ücretsiz yapmam» dedi. Netîcede tedâvî ücreti olarak bir sürü koyun vermeye râzî oldular. Ebû Saîyd el-Hudrî kalkıp kabîle reisinin yanına gitti. Ve ona el-Fatiha (20) sûresini okudu. Okuma bitince reis derhal, tıpkı bukağısından çözülmüş hayvan gibi ileri-geri yürümeye başladı ve tam manâsıyla şifâ buldu.

Kabile seferden döndü. Olup bitenleri Hz. Peygambere açtılar. Efendimiz olayı dinledikten sonra Ebû Saîyd el-Hudrî'ye hitâben:

«*Fatiha'nın bu kadar tesirli bir düâ olduğunu sana kim öğretti?*» diye kendisini taltif etti (21).

2. Enes İbn Mâlik'in rivâyetine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Ensâr'dan Amr İbn Hazm ailesine, zehirli hayvanlar ısırduğunda (veya soktuğunda), kulak ağrısı ve göz değmesi hallerinde, şifâ temennisi için Allah'a sığınarak nefes etmelerine müsâade etmiştir (22).

Bu hadiste geçen «göz değmesi» göz ağrısı değildir. «İsâbet-i 'ayn» denilen şeydir. Büyük muhaddis el-Buhârî'nin kitabı es-Sahîh'i ilk şerhedenlerden el-Hattabî (ö. 388), Efendimizin nazara ve göz değmesine karşı okunmasını emrettiği âyetlerin «Âyetü'l-Kürsî» (23) ve benzerleri gibi Allah'ın isim ve sıfatlarını ihtivâ eden ve zikir maksadıyla okunan âyetler olduğunu ifâde etmiştir (24).

3. Ümmü Seleme'nin rivâyetine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) kendi odasında yüzünde sarılık eseri bulunan bir kız çocuğu görmüş ve: «*Bu kızcağıza nazar değmiş, bunu okutunuz*» buyurmuştur (25).

Bunlardan ayrı olarak Hz. Peygamber (s.a.v.)'in okuma ve düâ ile

ilgili pek çok hadisleri vardır (26). Hz. Peygamberin bu tavsiyesine uyan bâzı kimselerin düâ ve okuma sâyesinde aldıkları müsbet sonuçlar kitaplara geçmiştir. Bâzıları:

1. Abdurrahman İbn Avf (r.a.) sûre evvellerinde bulunan harfleri (el-hurûfü'l-mukatta'a) başkalarının eline geçmesini arzû etmediği hal ve eşyanın üzerine yazardı. Bu yazma bereketiyle o mala herhangi bir ziyan gelmezdi (27).

2. Göz ağrısından muzdarip olan biri, durumunu imam eş-Şafi'i'ye açtı. O da bir kâğıda şunları yazdı ve adama verdi:

(28) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَكَشَفْتَ عَيْنَكَ عَطَاءَكَ فَبَصُرَكَ الْيَوْمَ مَحْدِيدًا
(29) الَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِعَاءً

Adam bunu yanında taşıdı ve bir müddet sonra iyileşti.

3. İbnü Kuteybe'nin rivâyetine göre, salihlerden biri gece namaz kılmayı sever lâkin bir türlü vaktinde uyanamazdı. Durumunu Allah'ın has kullarından birine anlattı. O da ona şu tavsiyyede bulundu: «Yatacağın zaman şu düâyı oku:

(30) قُلْ لَوْ كَانُ الْبَحْرُ مِثْلًا دَاكِلِكَمَا تَرَى رَبِّي لَتَفِيدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَفْدِكَ كَلِمَاتِ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِعِشَاءٍ مُرَدَّةٍ

ve hangi sâatte uyanmak istiyorsan onu içinde tut. O sâat gelince kalkarsın» dedi. Bu tavsiyyeye riâyet eden zat hakikaten istediği sâatte uyanır oldu (31).

4. İmam el-Gazâlî (ö. 505) anlatıyor: İsfahan'da sâlih bir kişi siddik zoru olmuştu ve bundan büyük ızdırap duyuyordu. Sâlih kişi eline bir kâğıt aldı ve şunları yazdı:

(32) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبَسْتِ الْجِبَالَ لَيْسًا فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًا
(33) وَجَمَلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَذُكَّتَا ذِكَّةً وَوَاحِدَةً
(34) ذَكَا ذَكَا

Kâğıdı bir tas suya koydu ve suyu içip bitirdi. Rahatsızlığı geçti ve akabinde bir takım taşlar düşürdü (35).

5. Ebu'l-Kasim el-Kuşeyrî, Efendimiz (s.a.v.)'i rüyasında gördü. Efendimiz kendisine: «Niçin böyle üzgünsün?» dedi. Cevabında: *çocuğunun hasta olduğunu ve hastalığının gündün güne arttığını söyledi. O vakit Efendimiz: «Senin Kur'an'daki şifâ âyetlerinden haberin yok mu?» buyurdu. Kur'an'da mevcut şu şifâ âyetlerini Ebu'l-Kasim çocuğuna üç kerre okudu ve çocuk iyileşti:*

(36) وَيَسْفِئُ صَدْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ وَيَشْفَاءُ لِمَا فِي الصُّدُورِ فِيهِ وَشِفَاءُ لِلنَّاسِ
(37) إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ
(38) وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ قُلْ هُوَ الَّذِي أَمَّنَا هُدًى وَشِفَاءً لِلْمُؤْمِنِينَ
(39) قُلْ هُوَ الَّذِي أَمَّنَا هُدًى وَشِفَاءً لِلْمُؤْمِنِينَ
(40) قُلْ هُوَ الَّذِي أَمَّنَا هُدًى وَشِفَاءً لِلْمُؤْمِنِينَ
(41)

6. İbnü'l-Cevzi'nin anlattığına göre Meymûne Bintü Şâkûle el-Bağdâdiyye şöyle demiştir: Komşularımızdan biri bize hiç rahat vermez ve devâmlı eza-cefa ederdi. Birgün kalktım. İki rek'at namaz kıldım. Kur'an'daki 114 sûrenin her birinin baş tarafından birer âyet okudum ve bu minvâl üzere Kur'an'ı bitirdim. Sonra şöyle düâ ettim: «Ya Rab! bu adamın hakkından gel!». Namazı kılıp düâmı yaptıktan sonra uyu-

dum. Uyandığımda ne göreyim, adam seher vakti bir iş için dışarı çıktığında ayağı kayıp düşmüş ve ölmüş (42).

Bu türlü misâllerin binlercesini sıralamak mümkündür. Fazla malûmat için Kur'an'ın «hassa» larından bahseden eserlere ve hadis kitaplarının tıb, merdâ ve düâlar bölümlerine bakılabilir. Biz burâda, Peygamber (s.a.v.) Efendimizin muhtelif zaman ve hallerde devâmlı okuduğu ve okumasını tavsiye ettiği düâlara birer örnek verdikten sonra düânın makbul olması için gereken şartları sıralayıp bahsi bitireceğiz.

A. Hz. PEYGAMBERİN BÂZİ DÜÂLARI:

a. Hergün yapılması lâzım gelen düâ:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre, Rasûlü Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: «Kim günde 100 defa, derse bu düâ sâyesinde o kimse, 10 köle azâd etmiş gibi sevap kazanır. Ayrıca, kendisine 100 şevâp yazılır, 100 günâhı affedilir. O gün akşam oluncaya kadar şeytanın şerrinden emîn olur. Başka hiçbir kimse —aynı düâyı daha fazla okuyan hâriç— ondan daha faydalı bir ziikr yapmış olamaz (43).

b. Sıkıntı ve keder zamanlarında:

İbnü Abbas'tan rivâyete göre Hz. Peygamber (s.a.v.) hüziün ve keder anlarında şöyle düâ ederdi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْعَلِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ

c. Uykuya Yatarken:

El-Berâ' İbnü 'Azib'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.v.) yatağına girdiğinde sağ tarafına yatar ve şöyle düâ ederdi:

اللَّهُمَّ أَسَلْتُ نَفْسِي الْيَاكُ وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ
وَأَتَيْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنجَى مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ
أَمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِسْمِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

d. Uykudan Kalkınca:

Huzeyfeti'bnü'l-Yemân'dan. Hz. Peygamber (s.a.v.) uyandığı zaman şu şekilde düâ ederdi:

أَحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

e. Evden Çıkarken:

Enes İbn Mâlik'ten rivâyete göre Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Her kim evinden çıkarken:

بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

derse, bu düâsına karşı ona; «Allah işlerinde sana güç ve kuvvet verecek ve seni koruyacak denir ve şeytan o gün o kimseden uzaklaşır» (47).

f. Hasta Ziyâretinde:

'Âişe (r.a.)'den rivâyete göre Peygamberimiz (s.a.v.) bir hasta ziyâretine gittiğinde veya kendisine hasta olan biri geldiğinde (veya getirildiğinde) şöyle düâ ederdi:

أَذْهَبَ إِلَيْنَا رَبُّ النَّاسِ اشْفِ وَأَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يَبْعَثُ سَمًّا

g. *Öfke ve kızgınlık hâlinde:*

Muaz İbn Cebel anlatıyor: Peygamber (s.a.v.)'in bulunduğu bir yerde iki adam kavgaya tutuştu ve birbirlerine ileri-geri şeyler söylediler. Birinin yüzü öfkesinden iyice değişti. Bu hâli seyreden Hz. Peygamber (s.a.v.): «Ben öyle bir düâ biliyorum ki, eğer bu adam onu okursa bu hiddet hâli kendisinden zâil olur» buyurdu ve bildiği düânın

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

cümlesi olduğunu açıkladı (49).

h. *Hadis kitaplarında «Seyyidü'l-İstiğfâr» (istiğfâr ve düâların ulusu) diye anılan düâ:*

Şeddâd İbn Evs'in anlattığına göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Seyyidü'l-İstiğfâr kişinin Allah'a şu şekilde yalvarmasıdır:

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ وَأَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأُوبِئُكَ بِذُنُوبِي فَأَغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا تَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ

Hız. Peygamber sözüne devâmla: «Sevap ve faziletine inanarak kim bu düâyı gündüz okur da o gün akşama yetişmeden ölürse, o kimse Cennet ehlinde olarak ölür. Aynı düâyı kim yine sevap ve faziletine inanarak gece okur da sabaha kavuşmadan ölürse o kimse de Cennetlik olarak ölür» (50).

B. DÜÂNIN ŞARTLARI :

Düânın riâyeti gerekli bir takım şartları vardır. Bu şartlara riâyet ederek düâ eden müslüman, yaptığı düânın karşılığını bekleyebilir. Bu şartları şöylece sıralayabiliriz:

1. Tam müslüman olmak. Her şeyi ile Allah'a ve Peygambere bağlı olmak. Allah'ın zikri ve fikri ile gönlünü doldurmak. Her an O'nun emir ve hizmetinde olmak (51).
2. Yapılan düânın kabulünü ivmemek, ecele etmemek (52).
3. Düâ ettim de kabûl olunmadı dememek ve ısrarla düâyâ devam etmek (53).

C. DÜÂNIN ADÂBI :

1. Düâyı farz namazı kıldıktan sonra yapmak.
2. Düâ ederken abdestli olmak ve kibleye dönerek düâ etmek.
3. Düânın evvel Allah rızası için iki rek'at namaz kılmak ve namazı müteâkip düâ etmek (54).

(1) El-Fatiha, 1/5-7; el-Bakara, II/21; en-Nisâ, IV/36; el-Mâide, V/72; el-A'râf, VII/59, 65, 73, 85; Hûd, XI/50, 61, 84; en-Nahl, XVI/36...

(2) M. İsmail İbrâhim, Mu'cemü'l-Elifâz wa'l-A'lâmü'l-Kur'âniyye, s. 188, Kahire, 1388/1968.

(3) El-Mü'minûn (Gâfir) sûresi, XL/60.

(4) En-Neml, XXVII/62.

(5) El-Bakara, II/136.

(6) El-A'râf, VII/55.

(7) Aynı sûre, VII/65 (Ayrıca bak. İsrâ, XVII/110; Gâfir, XL/14, 65; el-A'râf, VII/29, 180...).

(8) Et-Tirmizî, Sünen, Kitâbü't-Tefsir, sûre: 2, bâb: 16; İbnü Mâce, Sünen, K. Düâ, bâb: 1; A. İbn Hanbel, el-Müsned, IV/267, 271, 276.

(9) Et-Tirmizî, Sünen, K. Dâ'vât, bab: 24.

(10) Aynı eser, K. Dâ'vât, bab: 1.

(11) Aynı eser, K. Dâ'vât, bâb: 1 (Bu hadisi ayrıca A. İbn Hanbel, el-Edebü'l-Müfred'de Buhâri, el-Müstedrek'te Hâkim tahrir etmişlerdir Sünenü't-Tirmizî, İzzet 'Abidü'd-Deâs ta'lîki, IX/91, 1968/1387, Hıms (Humus), not: 1).

(12) Kur'an-ı Kerim'in 112. sûresi.

(13) Kur'an-ı Kerim'in 1. sûresi.

(14) El-Mâide, V/15; el-A'râf, VII/157; el-Hadid, LVII/9; Teğâbün, LXIV/8, en-Nisâ, IV/74.

(15) Yûnüs, X/57; en-nahl, XVI/69; el-İsrâ, XVII/82; Fussilet, XLI/44.

(16) Elmalılı Hamdi Yazır, Tefsir, V/3195, İstanbul, 1960 (2. baskı).

(17) Aynı eser, V/3195.

(18) Müslim, es-Sahih, K. Selâm, no: 69; K. Fedâilü's-Sahâbe, no: 92; el-Buhâri, K. Tıb, bâb: 1; Ebû Dâvûd, K. Tıb, bâb: 11; İbnü Mâce, K. Tıb, bâb: 1; et-Tirmizî, K. Tıb, bâb: 2; A. İ. Hanbel, I/377, 413; II/335...

(19) Kâmil Miras, Sahih-i Buhâri Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve şerhi, XII/81, ist. 1948.

(20) Kur'an'ın ilk sûresi.

(21) El-Buhâri, K. İcâre, bâb: 16; K. Hübe, bâb: 3; İbnü Mâce, K. Ticârât, bâb: 7; A. İbn Hanbel, el-Müsned, III/83.

(22) El-Buhâri, K. Tıb, bâb: 26; İbnü Mâce, K. Tıb, bâb: 34.

(23) El-Bakara sûresi II'nin 255. âyeti.

(24) Tecrid-i Sarih, XII/98.

(25) El-Buhâri, K. Tıb, bâb: 35; Müslim, K. Selâm, no: 58.

(26) Fazla bilgi için bak. hadis kitaplarının «kitâbü't-tıb», «kitâbü'l-merdâ», ve «kitâbü'd-dâ'vât» bölümleri.

(27) Ez-Zerkeşi, el-Bürhan, I/432, Mısır, 1376/1957.

(28) Kaf sûresi, L/22 «Bismillahirrahmânirrahim. Andolsun ki, sen dünyada bundan habersizdin. İşte senden perdeni kaldırıp açtık. Bugün gözün ne kadar keskindir!».

(29) Fussilet, XLI/44. «O Kur'an, iman edenler için tam bir hidâyet ve şifâdır».

(30) El-Kehf, XVIII/109.

(31) El-Bürhan, I/435.

(32) El-Vakı'a, LXI/5, 6.

(33) El-Hakka, LXIX/14.

(34) El-Fecr, LXXXIX/21.

(35) El-Bürhân, I/435.

(36) Et-Tevbe, IX/14 «...ki, Allah mü'minler zümresinin göğüslerini ferahlandırır!».

(37) Yûnüs, X/57 «Ey insanlar!, size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olan dertlere bir şifa, mü'minler için bir hidâyet ve rahmet gelmiştir».

(38) En-Nahl, XVI/69 «Onda insanlar için şifa vardır. İşte bunda da tefekkür edecek bir zümre için elbette bir ibret vardır».

(39) El-İsrâ, XVII/82 «Biz, Kur'an'dan öyle âyetler indiriyoruz ki onlar mü'minler için tam bir şifa ve rahmettir».

(40) Eş-Şuaara, XXVI/80 «Hastalandığım zaman bana şifa veren odur».

(41) Fussilet, XLI/44 «Ey Muhammed, onlara şunu bildir: O Kur'an insanlar için tam bir hidâyet ve rahmettir» (el-Bürhan, I/335-436).

(42) El-Bürhan, I/436.

(43) Manâsı: «Allah'tan başka ilâh yoktur. Yalnız O vardır. O'nun eşi ve ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd ve teşekkür O'na mahsustur. O'nun her şeye gücü yeter» (el-Buhâri, K. Dâ'vât, bâb: 65; İbnü Mâce, K. Edeb, bâb: 56; İmam Mâlik, el-Muvatta', K. Messî'l-Kur'an, no: 20, 21; A. İbnü Hanbel, El-Müsned, II/37, 306, 375, 515).

(44) Manâsı: «İbâdete lâyık hiçbir ma'bûd yoktur; ancak azamet ve büyüklük sâhibi Allah vardır. İbâdete lâyık hiçbir ma'bûd yoktur; ancak büyük Arş'ın sâhibi Allah vardır. İbâdete lâyık hiçbir ma'bûd yoktur; ancak göklerin ve yerin sâhibi ve Arş-ı Kerim'in sâhip ve mâliki Allah vardır (El-Buhari, K. Dâ'vât, bâb: 27; K. Tevhid, bâb: 22, 23; Müslim, K. Dâ'vât, no: 83; et-Tirmizî, K. Dâ'vât, bâb: 40; İbnü Mâce, K. Düâ, bâb: 17; A. İbn Hanbel, el-Müsned, II/228, 254, 339, 356).

(45) Manâsı: «Allahım, kendimi sana teslim ettim, yüzümü sana çevirdim,

işimi sana ısmarladım, sana itimad ettim. Seni isterim ve senden korkarım. Senden başka sığınacak varlık, senden başka kurtarıcı yoktur. Kurtarma ve koruma ancak sana aittir. Allahum! indirdiğin kitaba inandım ve gönderdiğin peygamberine iman ettim (El-Buhâri, K. Vudu', bâb: 75; K. Dâ'vât, bâb: 6, 7, 9; K. Tevhid, bâb: 34; Müslim, K. Zikr, no: 56, 57; Ebû Dâvûd, K. Edeb, bâb: 98; et-Tirmizî, K. Da'vât, bâb: 16, 116; İbnü Mâce, K. Düâ, bâb: 15; ed-Dârimî, el-Müsned, K. İstîzân, bâb: 51; A. İbn Hanbel, el-Müsned, IV/285, 290, 292...).

(46) Mânâsı: «Üyüduktan (öldükten) sonra beni uyandıran (dirilten) Allah'a hamdolsun! Öldükten sonra (ba's için) dirilmemiz de O'na aittir (el-Buhâri, K. Tevhid, bâb: 13; K. Da'vât, bâb: 7, 15; Müslim, K. Zikr, no: 59; İbnü Mâce, K. Düâ, bâb: 16; ed-Dârimî, K. İstîzân, bâb: 53; A. İbn Hanbel, el-Müsned, IV (294, 302; V/154, 385, 387, 397, 399, 407).

(47) Mânâsı: «Allah'ın adını anarak evimden çıkıyorum. Ben Allah'a tevekkül ettim. O'ndan başka güç ve kuvvet sâhibi hiçbir varlık yoktur (Ebû Dâvûd, K. Edeb, bâb: 103; et-Tirmizî, K. Da'vât, bâb: 34; İbnü Mâce, K. Düâ, bâb: 18; A. İbn Hanbel, el-Müsned, IV/306).

(48) Mânâsı: «Ey insanların Rabbi olan Allahum! Şu hastanın hastalığını gider. Ona şifa ihsan et. Rabbim! sağlık ve âfiyeti ancak sen verirsin; senin şifandan başka hiç bir şifa yoktur. Rabbim! bu hastaya öyle bir şifa ver ki, o şifa, onda hastalık namına ne varsa silsin süpürsün» (el-Buhâri, K. Merdâ, bâb: 20, 38, 40; Müslim, K. Selâm, no: 46-49; İbnü Mâce, K. Tıb, bâb: 19, 36, 37, 39; K. Cenâiz, bâb: 64; Ebû Dâvûd, K. Tıb, bâb: 18, 19; et-Tirmizî, K. Dâ'vât, bâb: 111; A. İbn Hanbel, el-Müsned, IV/259; VI/44, 45, 50...).

(49) Mânâsı: «Ebedî olarak ilâhî rahmetten kovulan şeytanın her türlü kötülük ve şerrinden Allah'a sığınırım» (el-Buhâri, K. Edeb, bâb: 44, 76; K. Bed'ü'l-Hak, bâb: 11; Müslim, K. Birr, no: 109, 110; Ebû Dâvûd, K. Edeb, bâb: 3; et-Tirmizî, K. Dâ'vât, bâb: 51; A. İbn Hanbel, el-Müsned, V/240, 244).

(50) Mânâsı: «Allahum! Sen benim Rabbimsin. Senden başka ibâdete lâyık hiç bir ilâh yoktur. Beni sen yarattın, şüphesiz ben, senin kulunum ve gücümün yettiği nisbette ezelde sana verdiğim ahd ü va'd üzerindeyim. Allahum; işlediğim kusurların şerrinden sana sığınırım. Bana ihsan ettiğin nimetini sana itiraf ederim. Günahımı da itiraf ederim. Ya Rab; günahımı sen affet! Çünkü günahları yarılıgamak kimsenin haddi değildir, ancak sen yarılığarsın» (el-Buhâri, K. Da'vât, bâb: 1; et-Tirmizî, K. Da'vât, bâb: 15; en-Nesâi, K. İstîâze, bâb: 57, 63; A. İbn Hanbel, IV/122, 125).

(51) El-Bürhan, I/436.

(52) El-Buhâri, K. Da'vât, bâb: 22; Müslim, K. Zikr, no: 90, 91; Ebû Dâvûd, K. Vitr, bâb: 23; İbnü Mâce, K. Düâ, bâb: 7.

(53) Aynı kaynaklar.

(54) Fazla bilgi için bak. Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, VII/57 v.d. XII/95, 97, 360 v.d. El-Bürhan, I/434 v.d.; eş-Şevkânî, Neylü'l-Evtar, VIII/207 v.d. el-Mü'min süresi, âyet: 60; el-Bakara, âyet: 186; en-Neml, âyet: 62; el-A'râf, âyet: 55, 65; İsrâ, âyet: 110 (Bu âyetlerin muhtelif tefsir ve ahkâmü'l-Kur'an'a dâir eserlerdeki şerh ve izâhları).

EDEBİYAT LÜGATI

Yazan: Tahiri'l-Mevlevî

Neşre hazırlayan: Kemal Edip KÜRKCÜOĞLU

- * Edebiyat meraklıları için temel eser
- * Eski edebiyatımızın kaynak eseri

Fiati: 20 TL.

İsteme adresi: Enderun Kitabevi Beyazsaray No: 46

Bayezit — İSTANBUL

İslâm'da Ziyaret

Hasan ÇELİKKAYA
İst. İ. H. O. Öğretmeni

ZİYARET: bir gönlü alma, sevgi ve hürmet bildirme, gerektiği nisbette maddî ve mânevî yardımlaşma demektir ki, insanlık âlemine mahsus bir haslettir. İnsan ve ziyaret; etle tırnak gibi birbirinden ayrılmayan iki varlıktır. Ziyaret; kalbin bağı, ruhların perçinidir, fitratın ve içtimâî dayanışmanın mutlak muhtaç olduğu en büyük zaruret ve ihtiyaçtır. Ziyaret; dostluğu sıklaştırır ve nice peşin hükümlerin, kötü zanların ve gerginliklerin önüne geçerek fitrî ve ruhî yatışmayı sağlar. (Bu bakımdan islâmın üstünlüğü gözden kaçmayan bir hakikattir. Nitekim bu hususu aşağıda daha tafsilâtli olarak göreceğiz.)

İnsanoğlu, her yönden âciz ve birbirine muhtaç yaratılmıştır. Toptan ise Allah'a muhtaçtırlar: O'nun rızık ve müsadeseyle yaşamaktadırlar. Allah (C.C.) ise her şeyden müstağnidir (1). İnsanoğlu, nasıl maddî hayatının devamı için başkalarının desteğine (emek ve mâmullerine) muhtaçsa, manevî, hissi hayatın devamı ve düzeni için de yine o derece olanların irşad ve tesellilerine muhtaçtır. Hatta bu bakımdan diyebiliriz ki, insanoğlu daima teselliye muhtaç bir yaratıktır. Yalnızlık Allah'a mahsustur. İnsanı, kimsesiz kalmak kadar yıpratıcı, kahredici ruhî bir amel tasavvur olunamaz. Şüphe, korku ve ümitsizlik insanın yakasını bırakmayan vasıflardır. Hele bilinmeyen yerlerde, karanlıkta veya tek kalındığında bu hasletler o kadar kendini gösterir ki, insanoğlunu hayli sarsar. Fakat insan, ne kadar nankör ve ben buradayım der: «Allah'ım, işyanımı affet, hakikaten ben nankör bir varlığım. Dönüyorum... Yine sana dönüyorum. Son ümit kapısı yine sende, beni affet. Beni her türlü şerlerden muhafaza eyle. Her an benim desteğim ve yardımcım ol. Beni bir an için de olsa nefsimin eline bırakma. Senin herşeye gücün yeter. Âmennâ. Sen benim

Rabbimsin. Şahit oldum Yâ Râbb...» diye niyazda bulunur. İşte ruh, gerçek dostu ve desteğini burada bulmuştur.

Fitrat, her zaman kendini gösterir amma görebilenler için.

Cenab-ı Hak (C.C.), insanoğlunun bu nankör karakterini: sıkıştığında, «Allah». dediğini, genişliğinde ise yine inkâr ve nankörlüğünce devam ettiğini Kur'an-ı Kerim'in muhtelif ayet-i kerimelerinde bildiriyor, ve buyuruyor ki: «Geberesice insan, ne kadar nankördür o.» (Abese: 17).

İşte insanoğlunu bu uçurumdan kurtarmak veya buna meydan vermemek için kişilerin (müslümanların) birbirlerini öğütlemeleri gerekir: gerek evde, gerek camide, gerekse dairede, işte bu kurtuluşu (birliği) temin eden birinci âmil de şüphesiz ZİYARETTİR. Bakalım İslâm, bu ziyaret mevzuunda ne buyuruyor:

ANNE-BABA-AKRABA ZİYARETİ :

Buna İslâm'da «sıla-i rahim» de denir.

Anne-Baba hakkı islâm'da başta gelen haklardandır. İslâm, anne-babaya (zahmetlerine karşılık) gerçek değeri vermiş ve kendisini küfre ve kötülüğe sevke cür'et etmedikleri müddetçe evlâda, anne ve babasına itaati mecbur kılmıştır. Anne-baba olanlar bu hakikatı çok daha iyi anlar ve bilirler. Bu bakımdan Allah ü Azîmüşân'ın dilemediği hariç (2) her insanın anne-baba olması o kadar arzu edilir ki...

Müslümanlık, yani Peygamberimiz (S. A.V.): «Cennet, annelerin ayakları (rıзалarı) altındadır.» buyurmakla annenin gerçek değerini, dolayısıyla evlâdı doğurup büyütmedeki çektiği zahmetin derecesine, yani baba-dan daha üstün olduğunu beyan buyurmuşlardır. Nitekim «kime iyilik edeyim? diye soran sahabeye Peygamberimiz (S.A.V.) şu cevabı vermişlerdir: Anamıza, (bunu üç defa tekrarlamışlardır), babamıza, daha sonra en yakın olanlara.» (3).

Bu mevzuda, âilesinin hatırını ihtiyar an-

nesinin hatırına tercih ettiğinden dolayı, iki cihan güneşi sevgili Peygamberimiz (S.A.V.) efendimizin arkadaşı ALKAME Hazretlerinin bile nerdeyse ebediyete imansız veya büyük bir günahla göçme tehlikesiyle başbaşa kaldığı olayını hatırlamamız mevzunun önem ve ciddiyetini göstermeye kâfidir sanırım (4).

Ebeveynin evlât üzerindeki haklarını ve ya evlâdın anne-babaya itaatın ne derece lüzumlu olduğunu gösteren şu misali de hatırlatmadan geçemeyeceğim:

Söyle ki;

Babası, âdeta iki yaşındaki çocuk mesabesine düşmüş; yemede-içmede, abdest bozmada hep oğluna muhtaç olmuş; oğlu da bu vazifeleri eksiksiz yerine getirmiş ve Hz. Peygamber'e (S.A.V.) gelerek: «Ya Rasûlullah, babamın hakkını ödeyebildim mi?» diye sormuştur. Hz. Peygamber ise cevaben: «Hayır yine ödeyemedim. Çünkü onlar sana küçüklüğünde bu hizmetleri ifa ederken oğlum büyüyecek de adam olacak diye seviniyordardı, sen ise içinden babam ölüverse de kurtulsam diyorsun. Bunun için yine onun hakkını ödeyemedim». buyurmuşlardır. Mühim olan amelle beraber niyetin taşıdığı ihlâs ve sadâkat derecesidir. Yani ameller niyetlere göredir.

Evlât-ebeveyn münasebetini anlatan ne veciz bir ifade ve bir hâdise!.. Artık bu ifade karşısında ne fecî bir durumda olduğumuzu anlayalım. Şimdi ise böyle hareketler affedersiniz ahmaklıkla, geri kafalılıkla nitelendiriliyor. Anne-babadan ayrı yaşamak veya onları bu hallerinde bir bakım evine göndermek âdeta moda oldu. Ama şunu kesinlikle ifade edelim ki, moda değil soda da olsa bu hareketler asla İslâmî inanış ve anlayışa uymaz. Bunu iyi bilelim.

Ancak şurasını da hatırlamak zorundayız ki; İslâm, evlâda bu itaati emrederken, anne-babayı da mes'uliyetsiz bırakmamaktadır. Onları, uhrevî, ilâhî mes'uliyet fireniyle firenleyip âile ve efrâdını müslüman olarak yaşatmaya bütün gücünü kullanmasını, böylece onları dünya ve âhiret Cehenneminden kurtarmalarını emretmekte, aski takdirde sorumluluklarının çok ağır olacağını bildirmektedir (5). Zaten tarlasını tımar etmeyen ekin yerine diken biçeceği muhakkaktır. Artık bunun hâlini ancak Cenab-ı Hak (Azze ve Celle) yapar, O, hâkimül-ahkâmındır. En

âdil olandır, kimseye zerre miktarı olsun zulmetmez (6).

Öldüklerinde anne ve babasına duâyı terkeden ve onların dostlarıyla dostluğu devam ettirmeyen evlâdın, Allah, nurunu söndüreceği ve işlerinden bereketi alacağı yine hadisi şeriflerde beyan buyurulmuştur (7).

Demek ki anne-babanın her an gönlünü almak, öldüklerinde onlara hayır duâyı bırakmamak ve onların (Allah) dostlarıyla dostluğu devam ettirmek, her müslüman evlâdının başta gelen vazifelerindedir.

İşte anne-baba-evlâd ve dost bağıntısı böyle olur.

Anne-babaya âsî olanların cezalarını Cenab-ı Hak (C.C.), dünyada vermek hususunda acele eder ki, başkaları da bundan ibret alsınlar. Kasden anne ve babasını öldüren bir evlâdın ise cenaze namazı kılınmaz (8). Anne-baba ve mahremlere darılma hususunda yemin eden kimsenin, yemininde durmaktan ziyâde bozup keffâretini vermesi daha efdâl görülmüştür. Hadisi şerifler bunu âmir-dir (9).

Bütün bunları düşünmek lâzımdır.

Rasûlullah (S.A.V.) Efendimiz buyururloar ki:

«Allah'ın rızası, anne-babayı kendinden razı etmekle kazanılır.»

«Anaya-babaya itaat Allah'a itaattir, onlara karşı gelmek Allah'a karşı gelmektir.»

«Cennet annelerin ayakları altındadır.»

«Annesine babasına herhangi bir suretle hüzm veren büyük günah kazanır.»

«Şunlar en büyük günahlardır: Allah'a ortak koşmak, anaya-babaya karşı gelmek, insan öldürmek ve yalan yere yemin etmek.»

«Allah'ü Tealâ her günahından istediğini kıyamet gününe bırakır, ancak anaya ve babaya asî olmanın cezasını dünyada iken vermektedir.»

«Allah'ın en sevdiği amel, vaktinde kılan namaz ile anaya-babaya yapılan iyiliktir.»

«Hiç şüphe yok ki üç kimsenin duası kabul olunur: babamın çocuklarına, misafirin ve mazlumun duası.»

«Yazıklar olsun o adama (kimseye), yazıklar olsun o adama, yazıklar olsun o adama ki; yanında anası yahut babası, yahut her ikisi de ihtiyarlıyorlar da (rıızalarını alama-

yarak) cennete giremiyor. Böyle kimsenin burnu yerlere sürtülsün.»

«Anne ve babasına iyilik yaparak onların gününü alanlara müjdeler olsun. Allah onların ömürlerini bereketlendirir.»

Daha bu mevzuda pek çok hadis-i şerifler vardır.

Bir de Rabbimiz Tealâ Hazretlerini dinleyelim:

«Rabbın şunları kat'i olarak ferman buyurdu: İbadeti yalnız kendisine (Allah'a) edeceksiniz, analarınıza ve babalarınıza iyilik edeceksiniz. Şayet onlardan biri ve ikisi senin yanında ihtiyarlıyorsa sakın onlara «üf, of» deme (bıkkınlık gösterme) onlara darılma ve yüzlerine bağırma, onlara saygı ile hitap et. Acıdığından onlara tevazu kanadını indir ve de ki: «Yâ Rab, onlar küçük iken nasıl beni merhamet ve şefkatle büyütmüşlerse, şimdi de sen onlara merhamet buyur ve aci.» Rabbiniz gönüllerinizdekini (annenize ve babanıza karşı gelmek veya iyilikte bulunmak istediğinizi) daha iyi bilir. Ana-baba haklarında iyilik ederseniz, Allah sizi yarlıgar. Çünkü O, günaha tevbe edenleri muhakkak mağfîret edicidir.» (İsra Sûresi, âyet: 23-25).

«Biz insana ana ve babasına iyilikte bulunmasını tavsiye ettik. Hhususiyyle anasını tavsiye ederiz ki, o, kat kat zaafa düşerek ona gebe kalmış (binbir meşakkatle onu doğurup büyütmiş) ve emzirmesi de iki sene sürmüştür. Binaenaleyh, bana, ana ve babana şükret.» (Lokman Sûresi: âyet: 14).

«Biz insana ana ve babasına iyilik etmesini tavsiye ettik, anası onu zahmetle (karnında) taşıdı. Onu zahmetle doğurdu. Onun bu taşıması ile süttten kesilmesi otuz aydır...» (Ahkâf Sûresi, âyet: 15). (10)

«Biz insana ana ve babasına güzellik (ve iyilik yapmasını) tavsiye (ve emr) ettik. (Ancak) eğer onlar, hakkında bilgin olmayan (tanımadığın) bir şeyi bana ortak koşman için uğraşır (seni küfre ve kötülüğe sevke yeltenir) lerse kendilerine itaat etme. (İtaat ancak iyiliktir, kötülüğe itaat olmaz) (11). Dönüşünüz ancak banadır. Binaenaleyh ne yapar idiyerseniz size ben haber vereceğim.» (Ankebut sûresi, âyet: 18).

AKRABA ZİYARETİNE GELİNCE :

Ulemâ, sılası (ziyareti) vacip olan akrabaların tarifinde ihtilâf etmişlerdir. Bazılarına göre biri erkek, diğeri kadın farzedildiği

takdirde birbirlerine nikâh düşmeyecek derecedeki hısımlıklardır. Bunu, birbirlerine nikâhî câiz olan amca, dayı, hala, teyze çocuklarına mirasçılara kadar teşmil edenler olduğu gibi; sıla-i rahîmi vacip, müstahap, umûmî, hususî gibi ayıranlar da vardır (12). Fakat vacip olan mahremlerin sılasıdır.

Akraba ziyareti islâm'da çok büyük bir yer ıssal eder. Âyet-i Kerimelerde Allah'a, anneye, babaya itaattan sonra hemen akraba ziyareti, onlara, komşu ve yetimlere iyilik zikredilir. Ve buyrulur ki; «Allah'a ibadet edin ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın. Anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, yabancı komşuya, yamnazdaki arkadaşına, yolcuya, maliki bulunduğunuz kimselere iyilik ediniz.» (Nisa Sûresi, âyet: 36).

«İsmi zikrederek, yek diğerinizden hacet dilediğiniz Allah'tan korkunuz, hısımlara da riayet ediniz.» (Nisa Sûresi, âyet: 1).

«Şüphesiz ki, Allah adaleti, iyiliği, (hususiyyle) akrabayı gözetmenizi emreder; taşkın kötülüklerden, münkerden, zulüm ve tecebbürden nehy eder. Size bu suretle öğüt verir ki, iyice dinleyip anlayıp tutasınız.» (Nahl Sûresi, âyet:90).

«Allah'ın görüp gözetilmesini emrettiklerini görüp gözetmenler, hesap gününden korkanlar işte bunlar için iyi bir âkıbet vardır.» (er-Rad: 21).

«Allah'a ve âhiret gününe iman etmiş olan kimse misafirine ikram etsin. Allah ve âhiret gününe iman etmiş olan kimse, akrabasını görüp gözetmesin. Allah ve âhiret gününe iman etmiş olan kimse ya hayır söylesin veya sükût etsin.» (Buharî, Müslim).

«Sıla-i rahîm ile güzel komşuluk, beldeleri ma'mur eder, ömürleri de artırır.» (Hz. Aişe R.N.).

«Şüphesizki sadaka ile sıla-i rahîm ile Allah ömrü artırır (o kimseye arkasından düa yapan sâlih zürriyet verir (13) ve kötü ölümü defeder.» (Hz. Enes R. Anh'den)

«Onlar ki, Allah'a ahdelettikten sonra ahidini bozarlar, Allah'ın, görüp gözetmesini emrettiği kimselerle münasebeti keşerler, yeryüzünde fesat çıkarırlar. İşte lânet ve fena âkıbet bunlar içindir.» (Ra'd suresi: 25)

«Allah'a ortak koşmak, anaya-babaya âsî olmak, haksız yere adamı öldürmek ve ya-

lan yere yemin etmek,, büyük günahlardandır.» (Buhârî)

«İki kimse vardır ki; kıyamet gününde yüzlerine rahmet nazariyle bakılmaz. Bunlar: Sılaî rahimi terkeden ile kötü komşudur.» (ed-Deylemî)

«Allah'ın, sahibine âhirete biriktirdiği ceza ile birlikte dünyada da cezasını vermeye lâyık, kat'î rahimden başka bir günah yoktur.» (Ebu Davud)

«Şüphesiz ki, gök kapıları kat'î rahim yapana kapalıdır.» (Taberan-î Hz. İbn Mes'ud'dan)

Hakikaten insanın ebeveynine ve yakınlarına ilgisizliği ve hürmetsizliği elbette o kimsedeki merhamet ve ince hislerin silinmesine sebebiyet verir. Merhametsiz ve hürmetsiz kimselerin ise, İslâm'dan uzaklaşmaları her an mümkün ve muhtemeldir.

KOMŞU ZİYARETİ

Komşu hakkı da İslâm'da en büyük yer işgal eden haklardan biridir. Ayet-i kerimelerde anne-baba ve akrabalardan sonra komşu hakkı ve onun gözetilmesi (ziyareti, sılası) zikredilir. Hadisi şeriflerde de bu durum böyledir. Peygamberimiz (S.A.V.) buyururlar ki:

«Allah'a ve âhiret gününe inanan, komşusuna iyi mamele etsin (ona eziyet vermesin), Allah'a ve ahiret gününe iman edenler, misafirine ikram etsin. Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, hayır söylesin veya sükût etsin. (Müslim)

«Vallahî hakkıyla iman etmiş değildir, vallahî hakkıyla iman etmiş değildir, vallahî hakkıyla iman etmiş değildir.» ...Kimdir bu ya Resûlallah; bu ne heybettir, bu ne hüsrandır? diye sorulduğunda buyurdular ki: Şerrinden komşu emin olmayan kimsedir.» (Buhârî, Müslim).

Yine: gündüzleri oruç tutan, geceleri ibadet yapan, fakat komşusuna olmadık söz (ve hareket)lerle eziyet eden bir kadın haber verildiğinde buyurdular ki: «Onda hayır yoktur; o, cehennemliktir.»

«Ey Eba Zer', çorba paptığına suyunu çokça koy ve komşularını da gözet.» (Müslim)

«Komşusu aç iken evinde karını doyurup yatan bizden değildir.»

«Cibril, bana durmadan komşuya iyilik yapmayı tavsiye etti, zannettimki, komşuya mirasçı kılacak.» (Buhârî, Müslim)

İşte komşuluk hakkı, İslâm'da böyle ciddî ve mühimdir.

Komşuluğun hududunu her haraftan kırk hanedir, diyenler olduğu gibi; bunu, ezan-ı işitenler veya sabah namazını mecsidde beraber kılanlardır, diyenler de vardır. (Selâmet Yolları, C. 4, sh. 349)

Âyet-i Kerimelerden de anlaşılacağı gibi, Peygamberimiz (S.A.V.) da komşuları üç nev'e ayırır: (Birincisi) bir hakkı olan komşudur, bu müşrik (gayri müslim) olup yalnız komşuluk hakkı vardır. (İkincisi, iki hakkı olan komşudur. Bu, müslüman olan kimse ki, hem komşuluk hem de islâmiyet hakkı vardır. (Üçüncü) üç hakkı olan komşudur ki, bu da akraba olan müslüman komşudur. Bunun da akrabalık, komşuluk ve islâmiyet (din kardeşliği) hakkı vardır.» (Taberî Hz. Cabîr R.A. den). Buhârî'nin rivayetine göre: Hz. Abdullah ibni Ömer, bir koyun kesmiş ve yahûdî komşusuna ondan hediye etmiştir. (Selâmet Yolları, C. 4, s. 349)

HASTA ZİYARETİ

Alâkasızlık hastayı daha hasta eder.

«Bir müslümanın diğer müslümana karşı beş vazifesi vardır: Selâm almak, hastayı ziyaret etmek, cenazesinin arkasından yürümek, dâvete icabet etmek, aksurana: Allah merhamet etsin demektir.» (Buhârî, Müslim)

«Allahü Teâlâ kıyamet gününde şöyle buyuracak: «Ey Ademoğlu, hastalandım da beni ziyaret etmedin.» Kul diyecek ki: Beni nasıl ziyaret edebildim ki, Sen Rebbül âleminsin.» Allahü Teâlâ buyuracak ki: «Fılan kulum hastalandı da ziyaret etmedin. Bil ki, onu ziyaret etseydin, beni (kudret ve yardımımı) onun yanında bulurdun.» «Ey Ademoğlu, acıktım da beni doyurmadın.» Ademoğlu diyecek: «Seni nasıl doyurabilirdim ki, sen âlemlerin Rabbisin.» «Allahü Teâlâ buyuracak: «Bilesin ki, kulum senden yiyecek isedi de vermedin. Eğer ona yiyecek verseydin, onu benim yanında bulurdun.» «Ey insanoğlu, senden su istedim de vermedin.» Ademoğlu diyecek: Ya Rabb! Sana nasıl su vereyim, Sen Rebbül âleminsin.» Allahü Teâlâ buyuracak: «Fılan kulum senden su istedi

de vermedin. Bilesin ki, eğer ona su verseydin, onu (suyun sevabını) yanımda bulurdun.» (Müslim)

«Hastayı ziyaret edin, açtı doyurun, esiri kurtarın.» (Buhârî)

«Bir müslim, hasta bir müslüman kardeşini ziyaret ettiğinde; ziyaretinden dönünceye kadar geçen vakti, Cennet hurfesi toplamakla geçirir.» Ya Resulullah, Cennet hurfesi nedir? diye sorulduğunda buyurdular ki: Zamana gelince ağaçtan toplanan Hurmadır.» (Müslim)

«Herhangi bir müslim, sabahleyin hasta müslüman kardeşini ziyaret ederse, yetmiş bin melek akşama kadar ona rahmet okurlar. Eğer akşamleyin ziyaret ederse, yetmiş bin melek ona sabaha kadar istiğfar okurlar. Aynı zamanda, o kimse için Cennetten toplanmış hurmalar vardır.» (Tirmizî)

«Bir Yahûdî çocuğu Peygamber aleyhisselâm'ın hizmetinde bulunuyordu. Günün birinde hastalandı. Resulü Ekrem (S.A.V.) onu ziyaret edip başı ucunda oturdu. Ona: «Müslüman ol dedi. O da: Ne dersiniz? diye yanında bulunan babasına baktı. Babası: «Bu genci Cehennemden kurtaran Allah'a hamd olsun» diyerek çıktı. (Buhârî Enes R. Anhdan)

Demekki gayri müslim tanıdıkları bile ziyaret etmek bu derece lüzumlu ve faydalıdır.

KABİR ZİYARETİ

Müslümanın diğer din kardeşine yapacağı son vazifeden biri de, öldüğünde cenazesinde bulunmak (tabîî mümkünse), kabirini ziyaret etmek ve arkasından hayır duada bulunmaktır. Umûmî olarak ölmüşlerin hakkını iyi niyetle bulunmak müslümanlığın şiarıdır. Zaten, her meselenin önce iyilik tarafını ele almak, sonra (araştırma neticesi) diğer hükümlere geçmek yine müslümanlığın usul ve emirlerindedir (14. Peygamberimiz (S.A.V.): «Ağzı tadını bozan (lezzetleri mahveden) ölümü çok düşününüz». «Kabirleri ziyaret edin; çünkü onlar size âhireti hatırlatır.» buyururlardı. Hakikaten inanan için ölüm en büyük mürsittir. Bir gün Peygamberimiz (S.A.V.)a: Akıllı kimse kimdir Ya Resulullah diye sorulduğunda Aleyhisselâti vesselâm efendimiz: «Ölümü çok düşünen ve ona karşı hazırlığını tamamlamakla meşgul olan kimsedir». İşte onlar zeki insanlardır

buyurmuşlardır. (İbn Mace, Mü'minlere hutbeler, A. Ş. Güzelyazıcı)

Kabristana uğradıklarında da Aleyhisselâti vesselâm efendimiz onlara dönerek: «Ey ehli kubûr size selâm olsun. Allah sizi ve bizi yarlasın. Siz bizim seleflerimizsiniz. Biz de sizin izinizdeyiz.» buyururlardı. (Tirmizî, Müslim)

Kabir ziyareti de İslâm'da bu derece önemlidir. Ne mutlu ebediyet âlemini unutmayanlara.

Burada şunu da hatırlatayım ki, İslâm'da kabirler ölümden ibret almak için ziyaret edilir. Yoksa asla ölüden medet umulmaz. Ölüün de dirinin de kurtarıcısı ancak Allah'ı Azîmüştür. Medet ancak ondan umulur, sefaati ancak onun müsaade ettikleri ve müsaade ettiği kadar yapabilirler. Bunun için ancak şöyle demek münasip olabilir: «Ya Rabb bu kulun senin rızanı ve sefaat iznini kazanmış kullarındansa bizi de onun sefaatinden mahrum etme.» Bu nokta bilhassa unutulmasın, yoksa şirke dalabiliriz (Allah muhafaza buyursun). Kabirlere mum yakmak gibi bid'atlardan da son derece kaçınmalıyız. Bunların islâm inancıyla hiç bir alâkası yoktur. Bilakis onu zedeleyicidir. Zaten iman kuvvetlendikçe (tahkika erdikçe) kişi şekilden uzaklaşır; iman zayıfladıkça da insan şekle meyil eder. Bu bakımdan üzüntüyle müşahede etmekteyiz ki, bilhassa halk arasında türbelere karşı sonu tehlikeli aşırı bir akın vardır. Diyebiliriz ki, bugünkü türbe müslümanları türbelere yalvardıkları kadar Rabblerine (Allah'a) yalvarabilmiş olsalardı belki bütün ihtiyaçları karşılanır ve Allah'ın sevgili kulları olurlardı.

HELALLAŞMA VE BAŞKALARINI DÜŞÜNME

İslâm dîninde, şirkten ve kul hakkından başka, Allah'a karşı işlenmiş diğer bütün suçların (günahların), dilediği takdirde, Allah (C.C.) tarafından af olunacağı umulur. (15) Şirk zaten affolunmaz. Kul hakkı da ancak kulların birbirleriyle helâllşmesiyle af olunur; aksi takdirde kul, bunu kıyamet gününde sevaplarında vermek, yetmediği takdirde alacaklarının (gerektiği kadar) günahlarını yüklenmek suretiyle öder. (16) Bunun için İslâm'da helâllşmeye çok büyük bir önem verilmiştir. Hatta bize nûmune olmak için günahsız iki cihan güneşi sevgili Pey-

gamberimiz (S.A.V.) bile ashabıyla daima helâllaşmışlardır. Buna mani olan dargınlık İslâm'da kabul olunmamış ve üç günden fazlası haram sayılmıştır. (17)

Bütün bunlar gösteriyor ki, İslâm, kendinden ziyade başkalarını düşünmeyi telkin eden içtimâî bir dindir. Nitekim yine Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimiz buyururlar ki: «Kendin için sevdiğini diğer din kardeşleri için de sevmedikçe hakiki bir mü'min olamazsın.» Dolayısıyla kendin için sevmediğini onlar için de sevmeyeceksin. (Buhârî). «Aranızda herhangi bir hâcet (ihtiyaç ve dert) ini ulaştırmağa muktedir olmayanın hacetini (arzu ettiği yere) ulaştırınız. Böyle hacetini istediği yere ulaştırmağa muktedir olmayanın hacetini arzu ettiği yere ulaştıran kimse'nin ayağını Ulu Allah sırat köprüsü üzerinde sabit kılar (kaydırmaz.) (Taberânî) «Her kim bir müslümanın dünyaya kederlerinden birini giderirse Allah onun kıyamet gününde kederlerinden bir kederini giderir. Kim başı sıkılan birine kolaylık gösterse Allah ona dünyaya ve ahirette kolaylık ihsan eder.

Kim bir müslümanın kusurunu örterse Allah onun hem dünyada hem de ahirette kusurunu örter. (Hasılı) Kul din kardeşinin yardımında bulduğukça Allah da o kulun yardımındadır (yardımcısıdır).» (Müslim) «Zalim ve mazlum kadesinibe yardım ediniz.) Mazluma nasıl yardım edileceğini biliyoruz. Peki zalime nasıl yardım edeceğiz ya Resulallah denilince buyurdular ki: Zalim kardeşine yardımın onu zulmünden men etmelidir.» Müslüman elinden ve dilinden diğer müslümanların salim kaldığı kimsedir. Ve daha bunlara benzer âyet ve hadislerden niceleri mevcuttur.

ZİYARETİN EDEPLERİ

7 — Ziyareti münasip bir vakitte yapmak lâzımdır. Uyku, yemek tam iş zamanlarında bir yere ziyarete gidilmesi doğru değildir.

2 — Ziyarete ve misafirlige gidileceği zaman temiz şekil ve kıyafetle gitmek. Kirli ve paslı gitmemek.

3 — Bir eve, yanıt bir odaya girmek için her şeyden evvel, kapı açık dahi olsa yine kapıyı vurarak sahibinin iznini almak lâzımdır. Ev sahibi bulunmaz veyahut içeri girmesine müsaade edilmezse eve girmek caiz değildir. Peygamberimiz (S.A.V.) üç defa

izin istediği halde izin verilmezse yani içeriden ses gelmezse geriye dönün buyurmuştur. Nitekim Nûr sûresinde bu husus haber verilmektedir.

4 — İzin alındıktan sonra içeriye girerken güler yüzle selâm verilir.

5 — Kapıyı çaldıktan sonra kapının açılmayacak tarafına çekilmeli kapı aralığından içeriye bakılmamalıdır.

6 — İzin ile eve girildikten sonra evin köşesine bucağına bakılmaz, deliğinden, bucağından gözetlenmez.

7 — Ziyaretine gittiğiniz ev sahibinin sevincine ve kederine iştirak etmek, ev sahibinin neşeli durumuna neşe ile iştirak etmek ve kederli ise ona teselli verecek sözlerde bulunmak.

8 — Ziyaretine gidilen evde sahibinin meşgul olduğu yahut başka bir tarafa gitmek üzere hazırlanmakta olduğu görülürse, yahut otururken tekrar tekrar saatine bakmaya başlarsa hiç sezdirmeden ev sahibinden izin alıp dönmelidir. (19)

Netice olarak diyoruz ki, insanoğlu İslâmın şu ilâhî ve insanî emirlerine baksın da insanlık öğrensün. İslâma muarız olan mutlaka İslâmı bilmeyenlerdir. İslâmı bilenler mutlaka ona teslim olacaklar, onda eriyebileceklerdir. Ne mutlu bu bahtiyar kullara!

İHTAR :

İslâm ziyaretinde, önce küçüklerin büyüklere aramaları, büyüklerin de buna mukabelede bulunmaları genel bir kaidedir. Meselâ: Bir evlat rütbe yönünden ne kadar yüksekte olsa ebeveynini ziyaret, yine üzerine düşen İslâmî bir borçtur. İslâm'da dünya makamı uhrevî (ilâhî) vazifelerin ifasına engel değildir. Lüzumu hâlinde tabii büyükler de küçükleri arar ve sorarlar.

Ziyaret : Duruma göre bizzat yapıldığı gibi mektup, telgraf vesaire ile de ifa edilebilir esas olan gönül bağıdır. Yoksa ruhu kopuk iki komşu bile aslen uzak sayılır.

Sıla : İyilik, ihsan, gözetmek, yardımdır... ve bunları içine alan ziyaret demektir. «Sıla-i Rahîm» in içine, birinci derecede: anne-baba ve mahremeler girer. Tafsilatı yukarıda geçti.

(1) Fâtır sûresi 15, Mülk sûresi 30.

(2) Şûrâ sûresi 40 ve 50.

(3) Buhârî, Müslim, RZS. C. 1 Hadis na. 314.

(4) Ana ve baba hakları (H. Cemal Ögüt) sh. 22.

(5) Tâhâ 132, Et-Tahrîm 6, Buhârî, Müslim, Muhtar-ül Hadis'in Nebevi Trc. Hds. 887.

(6) Âli İmran 168, Yunus 44, Tin 8, Zilzâl 7-8.

(7) Ed-Deylemî, Muhtar-ül Hadis, hadis No. 38-81.

(8) Ana ve Baba Hakları (H. Cemal Ögüt) sh. 30.

(9) Müttetekun aleyh, Selâmet Yolları, cld. 4, sh. 218.

(10) Ancak buradaki itaat emri erkek evlât hakkındadır. Çünkü kadının üzerinde birinci dereceden hakkı olan onun kocasıdır. Hadisi şerifler ve fıkıh kitapları bunu âmirdir. Evli değilse tabii her ikisine de şamildir.

(11) Hadisi şerif.

(12) Selâmet Yolları, cld 4, sh. 340.

(13) Hadisi Şerif, Taberânî, Selâmet Yolları, cld 4, sh. 339.

(14) Âli İmran 104-110, En-Nahl 90, Hucurat 6-12, Muhtar-ül Hadisi Nebeviyye tercemesi Hadis No. 26-37-45-61-136 ve daha bunlara benzer nice âyet ve hadisler.

(15) En Nisa âyet 116, Müslim, RZS. Terc. c. 2, Hadis no. 1317.

(16) Buhârî, RZS. c. 1, Hadis no. 208.

(17) Buhârî, Müslim, Riyasüssalihin terc. c. III, Hadis no. 1598.

(18) Hadisi şerifler: Selâmet Yolları, c. 4, s. 338-358, RZS. Trc. c. 1-2, İslam Dini (A. H. Akseki) İslâm Ahlâkı bahsi, Muhtarul Hadisin Nebeviyye tercemesi kitaplarında mevcuttur.

(19) İslâm Dini (A. H. Akseki) s. 19-20.

İMAM-I AZAMIN İÇTİHAT VE GÖRÜŞLERİ

EL-İHTİYAR

METNİ MUHTAR TERCÜMESİ Mütercim: Celâl Yeniçeri

Biga İmam-Hatip Okulu Meslek Dersleri Öğretmeni (Fiatı 30.— TL.)

Muhterem Okuyucu,

Sizlere yeni, yepyeni bir eser takdim etmekteyiz. Bu Mavsill'nin «İmâm-ı Azamın İctihat ve Görüşleri EL-İHTİYAR metni muhtar» adlı eseridir. Ehliyetli arkadaşlarımızın tekrar tekrar gözden geçirerek sizlere hatasız sunmaya çalıştıkları bu eser:

- ★ Türkiye'miz için bakir kalmış muamelelerimizde bize ışık tutar.
- ★ Bu eser, İslâm'da ortaklık ve ortaklaşmanın şartlarını verir.
- ★ Bu eser, Antlaşma ve antlaşma hükümlerini bizlere bildirir.
- ★ Bu eser, ibadetlerimizde hanefi fıkhının katıksız özünü verir.
- ★ Bu eser, Aaile müessesesinin özünü alıp ihanetlerindeki cezaları, boşanma ve boşanma hükümlerini bildirir.
- ★ Bu eser, şahitlik müessesesindeki şartları beyan eder.
- ★ Bu eser, her müftî, her vaiz ve her din görevlilerinin müracaat edeceği fetva kitabıdır.
- ★ Bu eser, Hanefî mezhebi mensubu her müslümanın evinde bulunduracağı, nesline emanet edeceği rehber el kitabıdır.

Not: Sunmakla şeref duyduğumuz bu eseri bütün kardeşlerimizin, bedava temini için sizlere şu kolaylığı temin ettik;

1 — Bir kardeşimiz, on tane okuyucu temin edip gönderdiği siparişine karşılık kendisine bir tane hediye gönderilir.

2 — Kendisinden başka diğer on kişi kitapları % 20 iskonto ile alır. Posta masrafı yayınevimize aittir.

3 — On kitab tutarı (240) lira olup, bu meblağı postaladığınız havalenin arkasına «On kitap» yazmanız kâfidir.

4 — Eser lüks ciltli üzeri fiatı 30.— TL. dir. Tek kitap isteyenlerin üzeri fiyattan pul göndermeleri rica olunur.

5 — Aşağıdaki eserlerimizden de aynı iskontodan istifade edebilirsiniz.

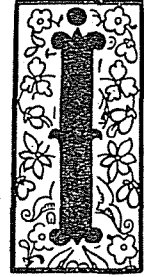
- 1 — GERÇEK MÜSLÜMANLAR (Ali Tantavi, Fiatı 5 TL.)
- 2 — SOSYALİZM ve İSLÂM (Abdü'laziz El-Bedri, Fiatı 5 TL.)
- 3 — BEŞERİ MÜNASEBETLER (Prof. M. Ebu Zehra, Fiatı 10 TL.)
- 4 — TASAVVUFUN ESASLARI (İmam-ı Gazali «mevudu kalmadı»)
- 8 — İSLÂM CEMİYETİNE DOĞRU (Prof. Seyyid Kutup, Fiatı 8 TL.)
- 6 — TEŞRİ-İ İSLÂM TARİHİ (Prof. Hallâf, Fiatı 8 TL.)
- 7 — MÜŞBET İLİM ve ALLAH (Mehmet Aydın, Fiatı 8 TL.)
- 8 — İSLÂM ve MATERYALİZME GÖRE İNSAN (Muhammed Kutup, Fi. 25 TL.)
- 9 — EKMEK GÖÇÜ (A. Rahim Balcıoğlu, Fiatı 7,5 TL.)
- 10 — DEMİRPERDEYİ ARALİYORUM (A. Rahim Balcıoğlu Fiatı 7,5 TL.)
- 11 — GÖLGELER ARASI DENGESİZLİK ve DOĞU KALBINMASI (Dr. Mustafa E. Erkal, Fiatı 15 TL.)

ŞAMİL YAYINEVİ Beyaz Saray No. 13 Bayezid — İST.

Tefsir

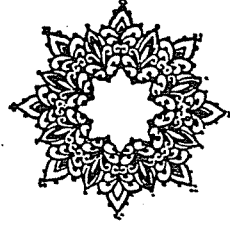
Tefsire Duyulan
İhtiyaç

Mustafa ÇETİN
İzmir Yük. İslâm Enst.
Öğretim Üyesi

İLK devirlerdenberi gerek dîni, gerek ilmi ve gerekse felsefi eserlerin iyice anlaşılması için, onların iyi anlayanlar tarafından açıklanması gerekir. Bu gibi eserlerin ne demek istediğini, ihtiva ettiği prensiplerin neleri ifade ettiğini her okuyan anlayamaz. Bilhassa, insanlığı dalâlet bataklığından kurtaracak prensipleri ihtiva eden ilâhî kitapların muhteviyâtının muhatapları tarafından iyice anlaşılması lâzımgelir. İşte bu ilâhî kitaplardan birisi ve sonucusu olan Kur'an-ı Kerim'in, beşeriyet tarafından anlaşılıp gereği ile amel edilebilmesi için onun, mutlaka tefsir ve izah edilmesi icâbediyordu. Bütün âlemler için bir kanûn-ı esâsî olabilecek bir kitabın, insanlığın ayrı ayrı zamanlar ve mekân içinde bütün ihtiyaçlarını madde madde sıralayıp muhtevasına dercetmesi mümkün değildi. Onda umûmî prensipler vardır. Onda açıkça anlaşılabilen âyetler olduğu gibi, sarîh olarak anlaşılmayan âyetler de mevcuttur. Yine onda edebî sanatlar vardır. Ondaki dîni hakikatler, yalnız ilmi kaide ve mantık prensipleriyle çözülemez. Eğer bu hakikatler ilmi kaidelerle çözülmüş olsaydı, dînin ilâhî karakterine lüzûm kalmaz, onları öğretim yoluyla öğrenir ve öğretebilirdik.

İşte bu bakımdan din kitaplarının, diğer ilmi kitaplara nazaran tefsire daha çok ihtiyacı vardır. Araplarda yıllardanberi kökleşmiş olan câhilî âdetlerin fana olanlarını söküp atacak ve ictimâî hayat kanunlarını vaz' edecek olan Kur'an'ın tefsirine ihtiyacı daha fazla idi (1). O'nu ilk defa tefsir eden bizzat Hz. Peygamberdir. Zira O, Kur'an-ı Kerimi tefsir ve tebyîn etme vazîfesi ile mükellef idi. Daha sonra bu vazife İslâm Alimlerine intikal etmiş ve tefsir bir ilim hâline gelmiştir.

Tefsir'i, beşerî kudret miktarınca Allah'ın muradına delâlet etmesi bakımından Kur'an-ı Kerim'i inceleyen bir ilimdir (2), şeklinde târif edebiliriz. Bu ilmin konusunu Teşkil eden Kitabullah'ın yüceliği hakkında söylenmiş ve söylenebilecek sözlerin en belîğ ve en veciz olanları, bizzat Cenâb-ı Hak ve O'nun Resûlü tarafından söylenmiştir. Bunların hepsini burada kaydetmeğe imkân yoktur. Ancak misâl olarak birkaçını zikredebiliriz:

«Bu, doğruluğu şüphe götürmeyen ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yol gösteren bir kitaptır» (3), «Yaş ve kuru (hiç bir şey) müstesnâ olmamak üzere hepsi apaçık bir kitaptadır» (4). Allah Taalâ bu âyetlerle her şeyin Kur'anda mevcut olduğunu, insanlığın kurtuluş çârelerinin de onda bulunduğunu beyân ediyor.

Hz. Peygamber de, bir gün: «Muhakkak ileride karanlık gece parçaları gibi fitneler kopacaktır» buyurunca; kendilerine, o fitnelere kurtuluşun yolu nedir? Denildi. Bunun üzerine Resûlullah (S.A.) şöyle buyurdular: O fitnelere kurtuluşun yolu, Allah Taalânın Kitabıdır ki, O'nda sizden öncekilerin haberi, sizden sonrakilerin haberi, aranızda olan şeylerin hükmü vardır. O, eğlence kitabı değil, hak ile batılı ayıran bir fasıldır. O'nu tekebbüren (kibirlenerek) terkedenin Allah belini kırar. Doğru yolu O'nun gayrında arayanı Allah delâlete düşürür. O, Allah'ın sapaşğlam tutunulacak kopmaz ipi, apaçık nûru, hakîm zikri, dosdoğru yoludur. Akılların sapıtmasına, görüşlerin dağılmasına yegâne sebep O'dur. Âlimler O'na doymaz, müttekiler ondan usanmaz. O'nun ilmini bilen ileri gider, onunla amel eden sevap kazanır. O'nunla hükmeden adâlettedir. O'na sınımsız sarılan doğru yola yönelir (5).

Zikredilen bu âyetler ve hadîs-i şeriften de anlaşılacağı üzere, Kur'an-ı Kerim beşeriyete lâzım olacak hüküm ve ilimleri şümûlüne almaktadır. Bu hakikatların anlaşılabilmesi için O'nun mutlaka tefsir edilmesi lâzımdır. Gerçekten o, kendilisini bütün insanlığa duyurmak ve anlatmak için nâzil olmuştur. Ancak, onun mânâları ihata olunup bitirilemez. (6)

Şurası ilmi bir realitedir ki, fertlerin ve cemiyetlerin ilerleme ve kalkınmaları yalnız müspet ilimler adı verilen tecrübî bilimlerle tahakkuk edemez. İşâret olunduğu gibi Allah Tealânın ilmi her şeyi ihata etmiş olması itibâriyle, en hakîkî terakkî ancak, Kur'an'ın tâlimlerine sarılmak, insanlık için saâdet yolları ve kurtuluş çâreleri ihtiva eden o hikmetli Kitabın nizamlarına uymakla mümkündür.

Bu nizam ve prensipleri tatbik edebilmek ancak, Allah kelâmının tedebbür, tefekkür ve aklı muhakemeler neticesi anlaşılması ile mümkün olur. Kur'an lafızlarının iyi kavranılıp bellenebilmesi de, aklı ve naklî ilimlerin bilinmesi, Allah'ın lütfu olan vehbî ilme nâiliyyet ile gerçekleşir. İşte, Tefsir İlimi adı verilen ilim de budur. Tefsir, beşeriyeti ıslah edip geliştirmek, âlemi mes'ûd etmek için gönderilen bu kitabın âmîl olduğu hazînelerin anahtarındır.

İnsanlar Kur'an lafızlarının tekrarında ne kadar mübâlağa ederlerse etsinler, O'nun nâzil olduğu kıraat vecihlerinin hepsi ile her gün birçok defa yaygın bir şekilde okusalar dahi, tefsirsiz bu kıymet ve hazînelere ulaşmak imkânı yoktur. Kur'an-ı Kerim'in milyonların çok üstünde olan nüshaları, hafızların ve okuyanların günden güne çoğalması yüce hakikatların anlaşılmasına yaramamaktadır. İslâm Ülkelerinin coğrafi konum bakımından iyi, yeraltı ve yerüstü kaynakları yönünden zen-

gin, iklim şartları itibâriyle elverişli bölgelerde bulunanlarında dahî bir kalkınma ve ilerleme görülmemesi, bize bu hakikati ispat etmektedir. Yine, bu ülkelerin nüfuslarının çokluğu da yükselme ve sanâyileşme yönünde kalkınma hamlesi hedefinde yardımcı olmaktan çok istihlâk'in, fazlaşmasına sebep olmakta, geçim sıkıntısının âmili bulunmaktadır.

Nüfuslarının azlığına, coğrafi hudutlarının darlığına ve arazilerinin bugünkü teknik imkânlardan mahrumiyet sebebiyle lâyıki veçhiyle işlenmemesine, Kur'an nüshalarının ve hafızların çağımızdaki kadar çok olmamasına rağmen, tarihin ve tarihçilerin takdirini kazanan eski müslümanların başarılarını te'min eden Kitap, yine aynı Kitaptır.

Bundaki sır, onların Kur'an'ın ilmi tedkikine ehemmiyet vermeleri, O'nun mânâlarını anlamak hususunda, Hz. Peygamberin - Allah'ın emri olan beyân vaifesi (7) ne uyararak yaptığı izah ve tefsirlerden faydalanmış olmalarıdır. Böylece bilgilerini sağlam temeller üzerinde yükselten o seçkin müslümanlar, aynı zamanda bilgilerini pratik sahaya da intikal ettirmişlerdir. (8)

Zamanımızdaki müslümanlar ise, Kur'an'ın bazı sûre ve âyetlerini evlerde, kabirlerde veya mâtem günlerinde tekrarlıyorlar; hattâ okuyuculara para karşılığında okutarak ondan medet ve uğur bekliyorlar. Bu sûretle Kur'ana hizmet ettiklerini, dinî bir vazife yaptıklarını zannediyorlar. Beri taraftan, onun üzerinde tefekkür etmenin ve onu anlamak için gayret göstermenin en büyük bir vazife olduğunu, ışık tuttuğu nurlu yolda yürüyerek medenî insan hüviyetini kazanmanın önemini unutuyorlar. Bu durumlar ile onlar, çağlayanlar arasında bulunduğu halde susuzluktan ölen kimseye ne kadar benziyorlar. «Bu, apaçık hüsrânın ta kendisidir» (9). Halbuki Allah Taâlâ:

1 — «Bu Kur'an, âyetlerini iyiden iyiye düşünsünler, temiz akıl sahipleri ibret alsınlar diye sana indirdiğimiz feyz kaynağı bir Kitaptır». (10)

2 — «Kur'anı iyiden iyiye anlamazlar mı? Daha doğrusu onların kalpleri üzerinde kilitlermi vardır?» (11)

3 — «Andolsun ki, biz Kur'anı düşünmek için kolaylaştırmışızdır. O halde, varmı bir düşünen?» (12) meâlinde olan bu ve benzeri âyetleri ile insanlığın Kur'an üzerinde düşünmesini ve ondan faydalanmasını teşvik etmektedir.

Kur'anda iyi arapça bilenler için hiç tefsire ihtiyaç hissettirmeyecek kadar açık manâlı âyetler olduğu gibi, mânâsı açık olmayan âyetler de vardır. Açık manâlı (muhkemler) olanlarında dahî, birbirine nazaran; takrir, takyîd, tebyîn ve istisnâ gibi münâsebetlerini gözetmek lâzımdır. Arapça bilenler için ise, Kur'anın her kelimesini izah ve tefsir etmek icabeder (13). Manâsı açık olmayanlar (müteşâbihler)a gelince, onların da açıklanması hususunda yardımcı bir çok ilimler vardır. Allah Teâlâ onların hepsini insanlara bildirmemiştir. Bir kısmını yalnız kendisi bilir, bir kısmını da, insanın anlayışına bırakmıştır. Şu kadar var ki, müfessirin muhtaç olduğu ilimlerle mücehhez olmayan kimselerin tefsire girişmesi doğru değildir.

Kur'an'ın arap dilinde nâzil olması ile de, onun hepsini bütün arapların anlaması gerekmez. Zîra bir kitabı anlayabilmek için, o kitapta kullanılan dilden başka, aklen ve kültür bakımından da, o kitabın seviyesine ulaşmış olmak şarttır (14). Allah, zamanla insan aklını tekâmül ettirerek, hakikatları öğretmektedir. Bu sebeple, kimse muayyen bir za-

manda, Kur'an daki meknûz hakikatları anladığını iddia edemez. Akıllar kemâle geldikçe, Kur'anın ilham ettiği hakikatlar daha iyi anlaşılır (15).

Hülâsa, Kur'an-ı Kerim arapların (sahabe) en fasih oldukları bir zamanda açık bir arapça ile indirilmiştir. Onlar, Kur'anın zahirlerini ve hükümlerini biliyorlardı. Batını manalarına gelince; bunlar, kendilerine ancak, araştırma ve düşünmeden sonra zâhir oluyordu. Çok defa da, Hz. Peygambere sormalarıyla bu inceliklerin künhüne vakıf olabiliyorlardı.

O halde, onların muhtaç olduğu seye bizler daha ziyâde muhtacız. Hattâ bunlara ilâveten, onlar gibi öğrenimsiz olarak dil kaidelerini de mutlaka okuyarak elde ettiğimiz için, Sahabenin ihtiyaç duymadıkları zâhir hükümlerde dahî tefsire ihtiyacımız vardır. Öyle ise bizler, insanların tefsire en çok muhtaç olanlarıyız (16).

(1) Doç. Dr. İsmâil Cerrahoğlu, Kur'an Tefsiri'nin Doğuşu ve Buna Hız Veren Âmilleri, Ankara, 1968, s. 16.

(2) Prof. Muhammed Abdül-Azîmi'z-Zerkani, Menâhîlül-İrfân Fi Ulûmi'l-Kur'an, Mısır, 1372, I, 471.

(3) el-Bakara, 2.

(4) el-En'âm, 69.

(5) Ebû İsa et-Tirmizi, Sünenü't-Tirmizi, Kahire 1292/1875, II, 49; Mukaddimetân Fi Ulûmi'l-Kur'an (nâşir Arthur Jeffery), Mısır, 1954, s. 256; A. J. Wensinck-Concordance et Indices de la tradition Musulmane (el-Mu'cemül-Müfehres Li Elfâzi'l-Hadisî'n-Nebevî), Leiden, 1936, III, 300.

(6) Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul 1935, Mukaddime.

(7) en-Nahl, 44.

(8) Menâhîlül-İrfân, I, 474-475; Cevdet Bey, Tefsiri Tarihi, İst. 1927, s. 28.

(9) ez-Zümer, 15; el-Hacc, 11.

(10) Sa'd, 29.

(11) Muhammed, 24.

(12) el-Kamer, 15, 17, 32.

(13) Fahrüddin'ir-Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, İstanbul 1257, II, 598; Muhammed Hudari, Usûlü'l-Fıkıh, Mısır 1962, s. 141-142; Hak Dini, I, 29-30.

(14) Ahmed Emin, Fecru'l-İslâm, Mısır, 1965, s. 196.

(15) Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay, Kur'an Hükümleri ve Modern Hukuk, İstanbul 1963, s. 113.

(16) ez-Zerkeşi, el-Burhâ Fi Ulûmi'l-Kur'an, Mısır 1957, I, 14-15; es-Suyûtî, el-İtikan Fi Ulûmi'l-Kur'an, II, 173-174.

R Ū B Â İ

ÇIKMIŞ YOLA DESTÜR ALARAK BAHTINDAN:

RÜZGÂR ATININ NALLARI VAR ALTINDAN...

BİR HAMLEDE EDVARI GEÇERKEN HAYRAN

HAYRAN BAKIYOR MESAFELER, ARDINDAN.

A. Nihad ASYA

Medeniyet Tarihi

Kur'an Kıssaları Yahudilikten mi Alınmıştır?

- I -

Afif Abdu'l-Fettah Tabbara
Türkçesi:

Osman CİLACI
Konya Yüksek
İsl. Enstitüsü
Öğretim Üyesi

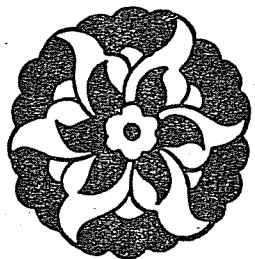
MÜSTEŞRİKLER ve araştırmacılar tarafından İslâm kaynakları hakkında ve meselâ «Müslümanlık Yahudilikten mi alınmıştır?» mevzuunda bir çok kitaplar yazılmıştır. Bu çabanın gayesi açıktır: O da «Muhammed (s.a.v.), nübüvvet iddiasında bulunmuş bir kimsedir; Allah tarafından gönderilmiş bir resûl değil».

Herkesin kabul etmek mecburiyetinde olduğu bir mes'ele var: Tevrat ve Kur'an-ı inceleyen herhangi bir kimse, hedeflerinin ve gayelerinin bazılarında benzerlikler, bazılarında da birbirine uymayan hususların bulunduğunu görecektir. Burada hatıra şu sual geliyor: Yahüdüliğe benzer gibi görünen İslâmî tâlimler, Yahüdülikten mi alınmıştır? Bu suale cevap verebilmek için her şeyden önce aşağıdaki hususları okuyucunun gözü önüne sermeliyiz:

İSLÂM YENİ BİR DİN DEĞİLDİR

İslâmı ve İslâmın ortaya attığı tezin hakikatini araştıran görür ki, İslâm yeni bir din değildir; değildir ama İslâm, Yahudilikten ve Hıristiyanlığa kadar uzanan, bu iki dini tamamlayan ve bunların ikisini, kendilerine karışmış bulunan bid'at ve bozukluklardan da ayıklayan bir dindir.

Kur'an-ı Kerim'de mü'minlere hitaben şöyle buyrulur: «O, "dini doğru tutun, onda tefrikaya düşmeyin" diye (asl-ı) dinden hem Nûh'a tavsiye ettiğini, hem sana vahyettiğimizi, hem İbrahim'e, Mûsa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi sizin için de şeriat yaptı. Senin kendilerini davet etmekte olduğun (bu) şey müşriklerin üzerinde büyüdü...» (2). İşte bundan dolayı, Yahüdülik ve Müslümanlıktaki bazı esasların

birbirine benzemesinin sebebi; kaynaklarının aynı oluşundan ileri gelmektedir; o da Allâh-u Teâlâ'dır.

Sonra Kur'an-ı Kerim, Yahüdilerin biz-zat kendi iktaplarını tahrif ettiklerini de şu âyeti ile açıklamaktadır:

«Yahüdi olanlardan kimi kimileri (3) (Allah tarafından) konuldukları yerlerinden (kaldırıp) değiştirirler...» (4).

Fakat diğer taraftan, Kur'an, Tevrat'ta tebdil ve tahrif edilmemiş bazı hükümlerin bulunduğunu da açıklamaktadır:

«Hem içinde Allah'ın hükmü (yazılı) olan (5) Tevrat yanlarında bulunup dururken nasıl oluyor da senin hükmüne, hakemliğine müracaat ediyorlar ve sonra da bunun (bu hükmün) arkasından yine yüz çevirip gidiyorlar? Onlar (hiç bir şeye) inanan kimseler değildir». (6)

Bu âyetin nüzül sebebi olarak şu hâdise gösterilmektedir:

Yahüdiler, kendilerinden (kavimlerinden) zina etmiş bir erkekle bir kadını Peygambere getirdiler: Hz. Peygamber:

Kitabınızda bu hususta bir hüküm yok mudur? diye sordu. Yahüdiler de:

Zina edenlerin yüzlerini karartırız, onlar da böylece rezil olurlar. dediler. Bunun üzerine Resulullah:

Yalan söylüyorsunuz, Tevrat'ta recm âyeti vardır: «... eğer doğrucular iseniz Tevrat'ı getirin de onu okuyun» (7)

Tevrat'ı getirdiler ve kendilerine okuyacak birisini de buldular. O, onlara Tevrat'ı okumaya başladı, nihayet Tevrat'ın bir yerine geldi ve oranın üzerine eliyle kapadı. Kendisine elini kaldırdı. Elini kaldırdı ve ortaya recm âyeti çıkıverdi. Bunun üzerine dediler ki:

Ya Muhammed, muhakkak Tevrat'ta recm vardır, fakat biz onu aramızda gizlemiştik. Resulullah recm edilmelerini emretti ve her ikisi recmedildiler. (8)

KUR'AN'IN DİĞER DİNİ KİTAPLARDAN AYRILAN YÖNÜ

Kur'an-ı Kerim'i tetkik eden her kim olursa olsun hakikatin Kur'an'dan fıskırıldığı ve onun ilâhi vahiy eseri bulunduğunu kat'i olarak görecektir. Meselâ Mûsa ile İsrail oğullarının kıssası, önce Kur'an-ı Kerim-

den, sonra da Tevrat'tan Huruç (çıkış) kitabından okunsun. Bu kıssanın Kur'an-ı Keim'deki hikâye edilmişinin insan benliğine daha dokunaklı, daha doyurucu olduğu ve kıssanın olaylarındaki çeşitli anlatışlara rağmen vaaz ve ibret nokta-i nazarından daha çok mânâlar ifade ettiği görülecektir.

Buna şu da ilâve olunabilir: Kur'an-ı Kerim, yeni ilmi keşiflerle bağdaşabilen, kâinat sırlarına dair hakikatleri, iktisat, idare cemiyet ve aile nizamı mevzuundaki uygulamaları, insanı rûhî ve bedenî cepheleriyle yükselten yeni tarz ibadetleri ihtiva ettiği gibi; Yahüdülikte veya günümüzde mevcut dinlerden herhangi birinde göremediğimiz ahlâkî emirleri de ihtiva etmektedir. Eğer Kur'an-ı Kerim, Yahudilikten iktibas edilmiş olsaydı, onun yolu ve usulüne göre yürümesi gerekirdi.

KUR'AN VE TEVRAT'A GÖRE RESULLER

Kur'an-ı Kerim ile Tevrat arasındaki ayrılık, Kur'an-ı Kerim'in Yahudilikten iktibas edilmediğine bir delildir. Kur'an-ı Kerim peygamber ve nebilerle Tevrat'ın isnat ettiği ve utanç verici gibi sonradan Tevrat'a girmiş bulunan iftiraları da tashih etmektedir.

Allâh-u Teâlâ, resullerini ve nebilerini insanoglunu yükseltmek, onu şehvetlerinin azgınlığından kurtarmak, günahlara ve kötülüklerle dalmaktan vazgeçirmek için göndermiştir,

Şüphesiz yok ki Allah, kavimlerin ıslahı gayesiyle gönderdiği resuller ve nebilerini, günahlardan korunmakla bezediği gibi; onları etrafındaki kimselere güzel bir örnek olmaları için yüksek ahlâk ve üstün bir hilkatte yaratmıştır.

Zâten ilâhî risalet bütün beşeriyete şâmilidir: Çünkü Allah âlemlerin Rabbidir, yalnız bir milletin Rabbi değildir. Nitekim bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

«Andolsun ki biz her ümmete: «Allah'a kulluk edin, putlar(a tapmak)dan kaçın» diye (tebligat yapması için) bir peygamber göndermişizdir. Sonra Allah içlerinden kimine hidayet vermiş, kiminin üzerine de sapıklık hak olmuştur...» (9). Bu ise İsrail oğullarının inancına aykırıdır; Benî İsrail ki, Allah-u Teâlâ'nın nimetini ve rahmetini kul-

larından dilediğine ayırmasını inkâr ediyor ve sanki diğer insanlar Allah'ın yaratığı değilmiş gibi peygamberliği sadece kendilerine has kılıyorlardı.

Yahûdilerin kitaplarında dikkati çeken diğer bir hususta peygamberleri yalan, hile ve büyük günahları işlemekle tavsif etmeleri (suçmaları)dır. Yine Yahûdiler, İbrâhim'e yalan, Yakub'a hile isnat ediyorlar, Lut'un iki kızı ile zina ettiğini ileri sürüyorlar, Harun'un da İsrail oğullarını buzağıya tapmaya çağırdığını iddia ediyorlar, Davud'a, Oryan'ın karısı ile zina ettiği iftirasını atıyorlar, Süleyman hakkında, hanımlarını hoşnut etmek için putlara taptı yalanını uyduruyorlardı... Kur'an, bu iddiaların hiç birini desteklemeksizin sadece bu peygamberlerin kimselerini hikâye ediyor. Zaten Kur'an'ın Tevrat'tan üstün olan tarafı da budur. Peygamberlerin, bu ve buna benzer iftiralarla nitelendirilmesinin, takva sahibi mü'minlerin ruhunda bir takım aksi te'sirler bırakması ta-

biidir ve mü'min kendi kendine şöyle diyebilir: Allah'ın resulleri ve peygamberlerinin hâli bu ise, onlar gibi hareket etmemiz bizim için de günah olmayacaktır. İşte bu düşünce, hasta ruhlu insanların günaha dalmak için istismar edebilecekleri bir tutamaktır.

(Devamı var)

(1) Bu bölüm, Afif Abdülfettah Tabbâre'nin, el-Yahûd fi'l-Kur'an, Beyrut, 1966 (I. baskı, s. 211-217) dan tercüme edilmiştir.

(2) eş-Suarâ, 13. Bu bölümde geçen âyet mealleri, H. B. Çantay'ın Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim'inden alınmıştır.

(3) «Tevrat'ta Resulullah (s.a.v.)'ın vasıflarına dair olan kısımları.» (Kur'an-ı Kerim ve Meâl-i Kerim, İstanbul, 1965, I/128.)

(4) en-Nisa', 46.

(5) Evli zanlıların taşlanması hakkındaki hükmü.

(6) el-Mâide, 43.

(7) Âl-i İmrân, 93.

(8) Buhâri ve Müslim rivayet etmişlerdir.

(9) en-Nahl, 36.

BİRLİK OLALIM

MİLLÎ DERTLERE MİLLÎ DERMAN,
MİLLÎ DAVÂLARA MİLLÎ FERMAN,
İNANIR BUNA İMÂNI OLAN,
DOSTLAR, GELİN HEP BİRLİK OLALIM.

DİNSİN ARTIK ÇEKİLEN ACILAR,
HOR GÖRÜLMESİN ÖRTÜLEN BACILAR,
İMÂNLILAR KATILIR BU KERVANA,
DOSTLAR, GELİN HEP BİRLİK OLALIM.

MİLLETİMİN YOLU ÇİZİLMİŞTİR, KUR'ANDAN,
ALLAH RAZI OLSUN DİNLEYENDEN, YAYANDAN.
FAYDA GELMEZ, BİZE RUSYA'DAN, U.S.A. DAN,
DOSTLAR, GELİN HEP BİRLİK OLALIM.

Dr. Halil ÇETİN
Karabük

Pedagoji

PEDAGOJİ GÖZÜYLE KUR'AN-I KERİM

-II-

Hüseyin VAROL
İzmir İ. H. O.
Öğretmeni

YLE ise burada bir SIR var, ...her insan'ın yalnız ve yalnız Rahmeti İlahî'ye sığınma zarureti sırrı. Evet bütün yolların kapısı yalnız oradan açılmaktadır. O halde her insan kalbini o kapıya tokmak yapmalı, her vuruşta ALLAH! ALLAH! diyerek O kapının sâhibinin ismini yâdetmelidir, zira O kapı her çalana açılan yegâne kapıdır.

Allah'ın Hz. Muhammed'e olan İlahî sevgisi, kula olan sevgi ve merhametinin bir tecellisidir. Allah O'na: habibim demiştir, O da: Ümmetim Ümmetim demiştir. Ümmetine bağladığı bu sevgisinin bir ucuyla da O, Rabbına bağlıdır, bu bağ KURAN'dır. Bir ucu en yücelerdeki yüce Allah'ın zât'ı kudsîyetindedir; diğer ucu ise Kâinattaki bütün insanların herbirinin kalbine ayrı ayrı kanallarla muttasıl bulunmaktadır.

Mâlumdur ki: her canlı gibi, bizim dünyamız da madde ve ruhdan ibârettir, görülebilen her şey maddedir. Maddeleri hareket ettiren RUH, Allah'ın emrindedir, Yeryüzünün ruhu ise KUR'AN'dır, her insan, gönül bağından bir telefon sebekesi gibi bu Kur'an ipiyle ALLAH'a bağlıdır, onun için Kur'an'la alâkasını kesen her insan Allah'la olan bağlantısını kesmiş demektir, bu bağlantıdan kurtulan her kalp; kendine lâ-yık olan o yüksek yerden, süflî yere düşecektir ve o düştüğü zemindeki onu bekleyen İBLİS'in eline geçecektir, İblis ise eline geçirdiklerini, kendine lâ-yık olan yurduna götürmek için her imkâna sâhiptir. Onun ana yurdu bilindiği gibi CEHEN-NEM'dir. Kendine ebedî yoldaş olacak ne kadar çok insan bulabilirse o kadar bahtiyar olacaktır.

Halbuki insan kendi eliyle bu bağlantıyı kesmeseydi onu hiç bir kimse kesemeyecekti. Çünkü gönül bağı herkesin kendi

elindedir, hiç bir mahluk oraya yetişmeye muktedir değildir. O bağ kendiliğinden kopmayacak kadar da sağlamdır, zira Allah'ın bağıdır O. Onun içindir ki: Allahu Teâlâ, Âli İmran sûresinin 103 ncu âyetinde: «HEPİNİZ ALLAH'IN İPİNE —Kur'an'a— SARILIN» demiştir. Aslında bu ip hiç kopmaz. Hatta insanın kendisi bile koparamaz, yalnız O'nun gönül bağına bir ucuyla vidalanmıştır, bu vida insanın kendi aklısıdır bu akıl da ona, gene Allah tarafından iyiye kullanması için verilmiştir, yâni normal yöne çevirmesi için. Eğer ters çevirirse, gönül bağına bağlanan ilâhî ipin ucu boşanacaktır. Bir kalpte aynı anda iki zıt sevgi yaşayamaz, bir vidanın aynı anda iki zıt taraf çevrilemediği gibi, Allah insana akıl verdiği için, Yeryüzünün Ruhunu; görülüp okunabilen ve bu akıl ile anlaşılabilen mâhiyette, Cebrâil vasıtasıyla yer yüzüne indirmiş, Hz. Muhammede emânet etmiştir. O da bu Dünyadan göç ederken: «Ey insanlar! size iki şey bırakarak gidiyorum: O ikisine iyi sarıldığınız müddetçe hiç sapmadan Allahın yolunda yürümüş olursunuz, o iki şey: KUR'AN, ve O'nu açıklayıcı mâhiyette olan SÜNNET'tir.» diyerek bu iki şeyi bizlere emânet edip gitmiştir. Dolayısıyla her müslümanım diyen Kur'an'ın muhafızıdır.

Netice olarak müslümanların en mukaddes şeyleri: ALLAH, KUR'AN ve HZ. MUHAMMED (aleyhisselâm) ile O'nun yoludur. Bu yolun ismine «İSLÂM DİNİ» diyoruz. İnsan için mukaddes sayılan başka şeylerin hepsine de gene bu yoldan gidilir. Bu mukaddesât'a en yüksek değeri veren her insan, bütün mukaddesâtını değerlendirmiş demektir, ki bu da: O mukaddes şeylerimizi kendi canımızdan ve cânânımızdan daha çok sevebilmekle ve daha üstün tutabilmekle mümkün olacaktır. Aklını iyiye kullanıp ta o mukaddesâtımızın maddî ve mânevî kıymetlerini anlayanlar bu hakikatı takdirle karşılamışlar ve onların azameti önünde hürmetle eğilmişlerdir. Hatta: «Sana muâsır bir cücut olamadığımdan dolayı müteessirim ey MUHAMMED (s.a.), Muallimi ve nâşiri olduğun bu KİTAP, senin değildir; O, Lâhûtî'dir. Bu Kitab'ın İlâhi olduğunu inkâr etmek, mevcut ilimleri inkâr etmek kadar gülünçtür. Bunun için beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra bir daha göremeyecektir. Ben huzur-u mehâbetinde kemâli hürmetle eğilirim.» diyerek nice Bismarklar, Moris'ler (Maurice), Edward Gibbon'lar, Carlyle'ler ve John Davenport'lar ...bile şu zamânın Müslümanlarının hakkıyla takdir edemedikleri bu mukaddesâtımız önünde takdir ve hürmetle eğilmişlerdir.

Yedinci maddede, Yerin dibine bir tünel açsan, Göğe merdiven kursan onları imana getirecek bir mucize daha getiremezsin ve onları müslüman yapamazsın; gibi hârika misallerle, Hidâyetin ancak Allah tarafından gelebileceğini, Allahu Teâlâ Resulüne, çok güzel ve belîğ bir şekilde ifade etti.

Yâni; iman etmiyen insanlara ne yapsan fâidesizdir, tıpkı yere tünel kazmak ve göğe merdiven dikmek gibi, fayda vermeyecek bir şey'e uğraşıp ta kendini üzme diyor Allah, bu hakikatı bilmiyenlerden olma diyor o'na.

«EĞER ALLAH İSTESEYDİ BÜTÜN İNSANLARIN HEPSİNİ HİDÂYETE —giden yola— GÖTÜRÜRDÜ, ÖYLE İSE SAKIN CAHİLLERDEN OLMA!»

8 — Bu İlâhi sözlerden pek kolay anlaşılacağı gibi; böyle mühim dâvâlar karşısında insanlar iki gruba ayrılmaktadır, ezelden beri böyle

olmuş ve gene de böyle devam edecektir. Bir grup o dâvâyı benimseyip kabul edecek, ikinci grup ta O'nu beğenmeyip kabul etmeyecektir.

«SADECE İŞİTMESİ OLANLAR DÂVETE İCÂBET EDERLER, ÖLÜLERE GELİNCE; ONLARI ALLAH DİRİLTİR SONRA DA HEPSİ O'NUN HUZURUNA ÇIKARILIRLAR.»

Bu âyet şöyle demek ister: Ey Muhammed! İyi bil ki: getirmiş olduğun bu Dini İslâm karşısında insanlar iki gruba ayrılır:

a) Basireti olup görebilen, hakikatlere kulaklarını açıp duyabilen, aklını çalıştırıp doğruyu eğriden, Hakkı bâtıldan ayırabilen ve vicdânının sesini işitip kalbine ve gönlüne NURU-İLÂHÎ'yi dolduranlar... İşte sadece bunlar senin dâvetini kabul edecek ve İslâmın şerefiyle Cennetimi şereflendireceklerdir. Bunlara âyetlerimi okuyuvermen ve tatlı bir şekilde dine dâvet edivermen yetecektir.

b) İkinci grup insanlar ise bütün bu sıfatlarını kötüye kullanan, âyetlerimi ve hakikatları görmezlikten gelen, Kur'an'ın sesini duymazlıktan gelen, şeytânî his ve arzularının tûfânından ve tuğyânından dolayı vicdanlarının sesini duyamıyan, kalplerini Nuru-İlâhi yerine, Rahmetimden kovduğum ve kendilerinin düşmanı olduğunu söylediğim mel'un şeytan'ın arzu ve istekleriyle besleyen, vesveseleriyle dolduran o ölü mesâbesindeki insanlardır ki: onlar ancak öldükleri zaman dirilecekler ve akılları başlarına o zaman gelecektir ...ama iş işten geçmiş olacaktır, o zaman hepsi benim huzuruma getirilecekler, onların hesabını yalnız ben soracağım.

İşte bu grup insanların basiretleri sönmüş, alıcı cihazları küflenip çürümüştür, ne kadar çalışsan hiç fayda verirmi? Boşuna kendini bunlar için hiç üzme. Birinci grup insanlar, bu ikinci grup insanlarla mücâdele edip onlardan eziyet görmeselerdi Cenneti ve Rızamı kazanabilirlermiydi? Öyle ise Cahillerden olma!. Allah isteseydi bütün insanları doğru yolda yürümeye mecbur ederdi, o zaman herkes ister istemez hidâyete erer ve Cennete girerdi, Cehenneme gidecek olmayacağı için onu yaratmaya lüzum da kalmazdı.

Fakat hikmeti İLÂHÎ öyle istemiştir ki: Her insan sâhip bulunduğu aklını, kendi irâdesiyle kullansın, istediği yola gitsin, kimi zâlim olsun kimi mazlum, mazlum mağduriyetinden dolayı Cennete, zâlim de zulmünden dolayı Cehenneme girsin. Kimi fakir olsun kimi zengin, kimi tembel olsun kimi çalışkan, kimi iyi olsun kimi kötü, kimi kâfir olsun kimi mü'min ...v.s. de kişi ameli kadar ya ceza görsün veya mükâfat, Adâleti İlâhi de herkesin payına zerre kadar şaşmadan vererek böylece tahakkuk etsin. Nihâyetinde Rızâyı İlâhiyi kazananlar Cennetine girip ebedî saâdete dalsınlar, gazabını seçenler de müstahak oldukları Cehenneme gidip ebedî azâbını tatsınlar.

İşte Hikmeti İlâhi böyle tecelli etmiştir, kıyâmete kadar da değişmeyecektir...

H A T İ M E

Ey müslüman, ey Hz. Muhammed'den emâneti teslim alan Hak yolunun yolcuları ve onların torunları! Allah'ın en sevgili kulu ve Resulü olduğu halde, geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affedip, hiç kimseye vermediği en yüksek Cennatı Adni'ni, Firdevs'ini, Fazilet'ini, Vesile'sini, Havz'unu ve Kevser'ini O'na verdiği halde neden O habibine bu derece

eziyet ettirdi, ezâ ve cefâlar çektirdi, vatanından, yerinden ve yurdundan kovdurdu Cenâbı Hak acaba?!...

Bu terbiye, bu tâlim ve tecrübeler, bu üzülmeye ve teselliler... Bu sabır ve sebatlar, bu tehdid ve itablar ve bu zaferler.. ve.. ve.. ve...

Evet ey şerefli müslüman: Bu hikmeti Resulullah kendi sözüyle: «Ulemâ enbiyâ'nın vârisleridir» diyerek açıklıyor, yani: Peygamberlerin hepsinin müşterek dini olan İslâm Dini'ni ulemâ ihya edecek ve dâvâyı sürdüreceklere demektir. Nasıl sürdüreceklere, neyi örnek alacaklar? sorusuna da bizzat Allah şöyle cevap veriyor: Ahzab sûresi, âyet 21:

«Celâlim hakkı için muhakka ki size Resulullah'da pek güzel bir örnek vardır, Allah'a ve son güne ümid besliyerek Allah'ı çok zikretilen kimseler için.»... Demek ki bize örnek olabilmesi için Allah, sevgili habibini her türlü cefanın nişânesi kılmış, hayatını bize örnek olarak vermiştir. Canım cânânım sana kurban, sana olsun binlerce salat ve selâm ya Resulallah. Ey Allahım! bizleri O'nun şefâatına lâayık, senin Rızâi-Şerefine nâil olanlardan eyle, üzüntüye düşmeden, sevincin; felâkete uğramadan, selâmetin; nedâmetten önce hikmetin; darlıktan önce varlığın; fakirlikten önce zenginliğin; hastalıktan önce sağlığın; ihtiyarlıktan önce gençliğin; ölmeden önce hayatın kadrini bilenlerden eyle bizleri!. Âmîn.

HİKMET ÇİÇEKLERİ

Yıpratmamış bu milleti binbir muhârebe;
Kanûnu örfe zıt kılarak yıktılar bizi!..

Gene üç kıt'a bizimdir.. hele geçsin bir asır;
Başka yıldızları tercih edecek milletler!..

Bizim millet sükûtüdür.. sükût ikrârı bildirmez..
Batar devlet.. eğer oynarsanız millî irâdeyle!..

«Dil annemin sütüdür!» derdi iftiharla babam;
Yalancı emziğe döndürdüler bugün dilimi!

Hor görür milleti.. (biz halkız!) der;
Tanımaz Hâlik'ı küstahcasına!..

İş bekliyordu milleti.. (tedbirliyim!) deyip;
Kıldırıldı on küsur sene hazret, salât-ı havf!..

Evet.. dedim sana, gütmek kolay değil sürüyü;
Neden davul çaluyorsun, çoban, kaval yerine?..

Bir demir leblebi ağzında bu neslin dolaşır;
Takma dişden de beter.. takma dilin lezzeti yok!..

Baktım ki hissiyatımı tebliğden âcizim;
Sundum demet demet size hikmet çiçekleri!..

Dr. Cahid ÖNEY

Tarih

Selçuklular Tarihi Hakkında Araştırmalar ve Tenkidler

Malazgirt Zaferi

ve

Alp Arslan'ın İmamu

— IV —

Prof. Dr. Osman
TURAN

LPARSLAN'ın kazandığı büyük Malazgirt meydan muharebesi Türk-İslâm tarihinde bir dönüm noktası teşkil ettiği için bu büyük sultan tarihte tebci edilmiş; şahsiyeti ve hayatı hakkında da bir takım kerâmet rivâyetleri ve efsâneler de meydana çıkmıştır. Bizans imparatoru Romanos Diogenis büyük ordusu ile Malazgird'e vardığı zaman yalnız zafer kazanmayı ve Türkleri Anadolu'dan çıkarmayı düşünmüyor; bizzat Selçuklu payitahtını ve Hilâfet merkezini de almak kararında bulunuyordu. Bu sebeple de askerinin azlığı ile endişeye düşen Alp Arslan'ın sulh tekliflerini de gurûrla red ediyordu. Bu durumda muharebe mukadder olmuştu. Alp Arslan, siyasî ve askerî kudreti, cesareti yanında, yüksek ideallere ve husûsiyle İslâmiyete de çok fazla bağlı bulunuyordu. Bu büyük Türk ve İslâm gazisi yanında daima Buharalı Ebû Mansûr Muhammed bin Abdülkerim adlı bir din âlimini bulunduruyordu. Biri devlet ve diğeri din adamı olan bu iki şahsiyet Fâtih Sultan Mehmed ile şeyhi Ak Şemseddin'in münasebetlerine benzer bir halde idiler. Gerçekten Alp Arslan ile Buharalı imamu da aynı derecede ruhî bir kaynaşma içinde idiler. Sultan Alp Arslan, Malazgird'den önce, Şif Fâtimilere karşı Suriye seferine giderken, ordusuyla birlikte, Fırat nehrini geçiyordu. Buharalı İmam bu esnada Sultan'a: «E f e n d i m i z ! B u n i m e t i n d e n d o l a y ı A l l a h a ş ü k r e d e r i m . Z i r a b u n e h r i , n e İ s l â m d e v r i n d e v e n e d e e s k i z a m a n l a r d a , k ö l e l e r m ü s t e s n a , i l k d e f a b i r T ü r k h ü k ü m d a r ı o l a r a k s i z g e ç i y o r s u n u z » d i y e r e k b ü y ü k g a z i y e i n a n c ı n ı b e l i r t i r k e n t a r i h i b i l g i s i n i d e g ö s t e r m i ş t i r . B u h â l i s â n e d u y g u l a r ı n i f â d e s i k a r ş ı n d a A l p A r s l a n b ü t ü n

kumandan ve beyleri çağırarak aynı cümleyi imamına tekrarlattı ve bundan dolayı da Allah'a şükürler etti.

Alp Arslan, mukadder olan Malazgird muharebesi arifesinde, çok endişeli bulunduğu bir sırada, secdeye kapanıyor: «Yâ Râbbi! seni kendime vekil yapıyor; azametini karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrunda savaşıyorum. Ey Tanrım niyetim hâlistir; bana yardım et; sözlerimde hilâf varsa beni kahret!» diye dua ediyordu. Halife de İslâm dünyasının kaderini tayin edecek bu meydan muharebesi için bütün câmilerde okunmak üzere her tarafa gönderdiği hutbesinde: «Allahım! İslâmın bayraklarını yükselt ve hayatlarını sana kulluk uğrunda esirgemeyen mücahitlerini yalnız bırakma; Alp Arslan'ı düşmanlarına muzaffer kıl ve askerlerini meleklerin ile te'yid eyle! Zirâ o senin rızânı kazanmak için varını, canını ve her şeyini fedâdan sakınmıyor. O senin yolunda ve senin dininin üstünlüğü için nasıl cihâd ediyorsa sen de onu öylece kuru ve düşmanlarını kahret!» duası yazılı bulunuyordu. Alp Arslan bu îmân içinde mukadder hesaplaşmaya girerken imamı da manevî bir destek ve müjde olarak kendisine: «Ey Sultan! sen Allahın başka dinlere karşı yardım ve zafer vâdeylediği Allahın dini (İslâmiyet) uğrunda savaş (cihâd) yapıyorsun. Ben (bu sebeple) Tanrının bu fethi senin adına yazdığını umarım. Binaenaleyh Cuma günü zevâlden sonra dünyadaki insanların (hatiplerin) senin ve mücahitlerin kâfirlere karşı zaferi için dua ettikleri zaman muharebeye giriş; dua icabına makrûndur.» Bunun üzerine Sultan Cuma günü hatiplerin hutbe okuduğu zamanı bekledi ve Kur'an'ın «Zafer ancak Allahındır» âyetini okudu ve hatiplerin hutbe sonunda okudukları «Allahım, Müslüman askerlerini ve büyüklerini muzaffer kıl» duasını tekrarladı; «Tanrı çok defa bu duanın bereketi ile gazilerin maksat ve emellerini husule getirir» cümlesini de ilâve etti (1).

Merhum Profesör Ahmed Ateş Buharalı İmama ait bu sözlerin tercümesinde büyük hatalar keşfeder ve derhal şiddetle hücumu geçer. Fakat yalnız İbn al-Esir'in ifadesine dayandığı ve diğer kaynaklarla onu karşılaştırmadığı için bizim mukayeseli bir şekilde ve hususiyle zamanın manevî havasına göre, toplu olarak, yaptığımız tercüme yerine o kelimelerle uğraşmıştır. Filhakika o ilk önce «Bütün Müslümanlar» tâbirini kullandığımız için bizi «tahrif» etmekle suçlamakta ve sâdece hatiplerin minberlerde dualarının bahis mevzuu olduğunu söylemektedir. Halbuki İbn ul-'Adîm «Dünya ülkelerindeki insanların minberlerde sana dua ettiği cuma günü» ifadesini yazdığı ve yalnız hatipleri değil bütün müslümanları kast eylediği gibi namaza gelen bütün müslümanların duaya katıldığı da aşikârdır. Bu sebeple bu tercüme tarafımızdan bir «tahrife» uğramamış; diğer metinlere ve cuma namazının mâhiyetine uygun bir mânânın verilmesi bahis mevzuu olarak daha doğru anlaşılmıştır. Buharalı İmamın Sultana: «Ben Tanrının bu fethi senin adına yazdığını umarım» sözünü «yazdığına inanıyorum» şeklinde tercüme ederken de kelimededen ziyâde cümlelerin ve havanın icabına göre bir mana vermeği münasip gördük. Zira Buharalı Şeyh böyle bir kader gününde İslâmın zaferine inanmış ve bu sebeple de savaş neticesi için «feth» kelimesini kullanmış; diğer ifâdeler de bu manayı belirtmiştir. Böylece, «Ercû» (umarım) kelimesiyle Sultanın zaferine inandığını ve «duanın icabına makrûn» (yakın) olduğunu ilâve etmiş ve onun bu beyanı bir ke-

râmet mahiyetini almıştır. Bu sebeple zafere kuvvetli bir ümitle bağlanan Buharalı âlimin «umarım» kelimesi ümitten çok daha kuvvetli ve «inanırım» mânâsını ve bir tebşir mahiyetini alarak Sultanı cesaretlendirmiştir. Esasen evliyânın tebşirleri de bundan daha açık bir şekilde pek olmazdı. Nitekim, Fâtih'in taleplerine rağmen, onun büyük şeyhi Akşemseddin de ona ancak bu mahiyette bir tebşirde bulunmuş; fakat Pâdişâhın fazla ısrarı üzerinedir, ki nihayet tarih, gün ve saati bildirmiştir (2). Ahmed Ateş «Ercû» fiilini «dilerim» kelimesiyle tercüme ederken onun türkçedeki mânâsını düşünmüş ve ya tenkidinde muvafak olabilmek için «umarım» yerine onu «dilerim» yapmış ve kendi tâbiri ile de, kelimenin mânâsının kendisi «tahrif» etmiştir (3). Böylece Buharalı âlim ve şeyh: «Allah'tan bu fethi senin adına yazmış ola» derken ve bizzat «Fetih» kelimesini kullanırken bir müjde haberini de kapalı bir şekilde veriyordu. Metinleri izah ederken kelimelerin değil cümlelerin mânâsını birlikte düşünmek ve hususiyle İmam ve Sultan Alp Arslan'ın manevî havalalarına girmek şarttır. Aksi takdirde hâdiseleri ve tarihin seyrini kavramak mümkün değildir. İşte Arap filologu kelimelerle oynayarak bizi tahriflerle itham ederken bizzat yanılan veya tahriflerde bulunanın onun kendisi olduğunu gösteren misallerden biri de budur. Böyle olmasa dahı çok kuvvetli bulunduğunu sandığı Arapçada bu derece gürlü ve saldırışa da sebep yoktu. Bu kadar geniş bir devri, meseleleri ve kaynakları ihtiva eden bir eserde elbette bazı hatalar bulmak ve bunları düzeltmek daha hayırlı bir hizmet olurdu ve kendisinden de bu beklenirdi.

(1) Kaynaklarda bu cümleler arasında bazı farklar var ise de bunların mukayeseden sonra bu tercüme tam olarak meydana çıkar. Bununla beraber ibareleri en sağlam ve mufassal olarak Ahbâr üd-devlet is-Selçukîyye (s. 49) vermekte olup bunları (s. 41), İbn ul-Esir (X, s. 22) ve İbn ul-'Adîm (Tarih Haleb, II, s. 27) bazen onu ikmal ederler.

(2) Bak. Osman Turan, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, İstanbul 1969, II, s. 55.

(3) Ahmet Ateş, Şarkiyat mec. IV (1965), s. 168.

MEHTERİMİZ

Türk'ün yüce destanından
Ünvan aldı mehterimiz.
Şahlandıkça şahlanarak,
Aşka geldi mehterimiz.

Üç kıt'aya koşanlardan,
Dolup dolup taşanlardan,
Altayları aşanlarıdan;
Miras kaldı mehterimiz.

Başlarında yeşil tolga,
Seslerini duysun Volga,
Gönüllerde dalga dalga,
Umman oldu mehterimiz.

Bir sel olup taşı yine,
Çağlayarak coştı yine,
Namertlerin yüreğine,
Korku saldı merterimiz.

Zafer için hayal kuran,
Heybetiyle dimdik duran,
Herbirisi birer civan,
Mertle doldu mehterimiz.

Şan alıyor bucak bucak,
Açılıyor ona kucak,
Allah için haykıracak,
Meydan buldu mehterimiz...

Mehmet Ali KÖRPE
İ. H. O. - DÜZCE

İktisat

Faiz - Banka
ve İslâm

— VI —

Mustafa COŞKUN

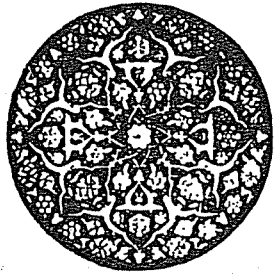
MODERN ekonominin getirdiği faiz düzeni, imansızlık üzerine kurulmuştur. İktisat ile Allah, insanlık ile Allah iradesi arasında —bugün ekonomiye göre— bir ilgi yoktur. İnsan, kâr elde etmekte ilâhî iradeye bağlı değildir; hürdür. Kazancını başkası için harcamakta veya yardım suyunu taşıyıp taşımamakta serbesttir. Gaye, para kazanmaktır. Bu gayeye götüren yollar ilâhî esaslara göre değil, beşerî isteklere göre ayarlanır. Bunun için modern iktisat kuralları, lâiktir.

İslâm Dini ise, iktisatta veya siyasette insanı, ilâhî iradeye bağlı kılmıştır. Bağlılığı nisbetinde de Allah'ın halifesi saymıştır. Bu payeyi kazanmak isteyen insan, istediği gibi hareket edemez. İlâhî nizamı hayatında tatbik etmesi şartıyla Allah'ın halifesidir. Diğer insanların çıkarlarını da düşündüğü takdirde Allah'ın halifesidir. Zira; eli altında bulunan eşyanın hakiki ashibi Allah'dır, o bir vekildir. Vekili bulunduğu nimetleri, diğer insanlara da infak etmekle mükelleftir. Fakat hiç bir mü'min, —gücü yettiği müddetçe— el açmamalıdır. Çalışıp kazanmalıdır. Zenginlik yollarını arayarak kârını artırmalıdır. Diğer insanlara zarar vermemek şartıyla kazancını genişletebilir. Bu husustaki faaliyetlerinin meşruiyeti ise, ilâhî prensiplere uygunluğu nisbetindedir.

İslâm Dini, servetin bir elde toplanmasını da hoş görmez. Buna vesile olan yollar kapatılmıştır.

«Ta ki sizden zenginler arasında mal, bir devlet olmasın» (Haşr sûresi, âyet: 7)

Bu âyet-i kerime ile, servetin muayyen kişilerde toplanmasına sebep olan ekonomik sistemler reddedilmiştir. Zira; servetin bazı kişiler elinde birikmesi, diğer insanların maddeten

ve manen zenginlerin hakimiyeti altına girmesine sebep olabilir. Himaye altında bulunan kişiler ise, bazı hususlarda bağımlıdırlar. Halbuki İslâm Dini, insanın Allah'dan başkasına boyun eğmemesini ister.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız bu prensipler, İslâm'ın iktisat düzeninin ana hatlarıdır. Bundan dolayı FAİZ, Kitap ve Sünnet'de haram kılınmıştır.

Şimdi âyet ve hadisleri ele alarak bu haramın şiddetini belirtelim:

KUR'AN-I KERİM'DE FAİZ :

Faizi yasaklayan ve kınyayan âyet-i kerimelerin hemen hemen hepsi, Bakara Sûresi'nde toplanmıştır. Bunları sırayla ele alalım:

«Faiz yiyenler, şeytan çarpan kimseler nasıl kalkarlarsa öyle kalkarlar. Bu, onların «Zaten alış-veriş faiz demektir» demelerinden dolayıdır. Halbuki Allah, alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vaz geçerse, geçmiş olanları kendine ve hakkındaki hüküm Allah'a aittir. Kim de tekrar dönerse, onlar, cehennem yaranırlar. Ve orada ebediyen kalacaklardır.» (âyet: 275).

Ne korkunç bir tasvir. «Faiz yiyenler şeytan çarpmış insanlar gibi kalkacaklar». El-ayak tutmaz, yüz ve gözde acı bir görüntü, ağız ve göz bir tarafa kaymış, konuşulan anlaşılabilir, tiril tiril titremekte. Ağzın ifrazatı, yukardan aşağı elbiseyi kirletmekte. Bu, fizyolojik bir değişim. Öyle olmasına rağmen bu manzara, kimin hoşuna gider?

Bu manzaranın bir de ma'nevî tasvirini düşünelim. Huzursuzluğun doğurduğu çarpışıklığı ve ebedî hayatın perişanlığını tasavvur edelim. İlâhî iradeye uymamanın doğurduğu huzursuzluk, dünya hayatını perişan eden bir şeytan çarpışıklığı değil midir? Lüks ve israfat içinde yüzen insanların dünyada huzur ve sükunün tadını tadamaması, bir şeytan çarpışıklığı değil midir? Faiz yiyenler, fizyolojik bakımdan bir şeytan çarpışıklığına uğramasalar bile, bu dünyadaki huzursuzluk onlar için bir şeytan çarpışıklığıdır. Faiz yiyenlerin içlerinde uyanan her hayırhah duyguyu, onları şeytan çarpmış gibi sarsar ve hemen o duyguyu boğmaya çalışırlar.

O halde mü'min, faizi bırakmalıdır. Bırakmazsa Allah'ın buyruğuna imanı yok demektir. Bir nebzecek iman hissine sahip olan insanın bu müthiş manzara karşısında, acaba kalbi ürpermez mi? Ürpermek nerdee. Bir de kalkarlar, «Zaten alış-veriş faiz demektir» derler.

Evet; faizcilerin bir iddiası da budur. Halbuki, faiz ile ticaret arasında pek çok farklar mevcuttur. Büyük âlim El Mevdûdî, bu farklardan uzun uzadıya bahseder. Biz, bunları özetleyelim:

«Ticarette faydalanma, alıcı ile satıcı arasında eşit seviyededir. Çünkü müşteri, satıcıdan almış olduğu maldan faydalanıyor. Satıcı da harcadığı emeğin, kaybettiği vakitlerin karşılığı olan parayı alarak faydalanıyor. Faizde ise bu faide eşit değildir. Borçlu ile borç veren arasındaki bu menfaat bir değildir. Borç veren, borçludan bir miktar (para (faiz), almakta ve bundan fayda görmektedir. Bunda şüphe yoktur.

Borçlu ise, borç verenden bir mühlet (zaman) almaktadır ki, bu zamanın kendisine fayda getirip getirmeyeceği belli değildir. Şayet faizle almış olduğu bu parayı, şahsî ihtiyacı için harcamışsa, (Faizcinin tanıdığı) mühlet kendisine fayda vermeyecektir. Çünkü almış olduğu bu parayı hemen harcayıp bitirecektir. Şayet ticaret, sanayi veya ziratta kullanmak üzere aldıysa bu para, kendisine fayda getirebileceği gibi zarar getirmesi de imkân dahilindedir.» (1)

«Riba yiyenler, alış-verisi ribaya eşit tutuyorlar. Kur'an ise bunları ayırır. Çünkü ticarete sermaye sahibi, kazanmak ile zarar etmek ihtimallerini birlikte göze alır. Ribada ise yalnız kazanç düşünülüyor, sermayedar ise yalnız kâr peşindedir. Onun için alış-verişi ile riba arasındaki fark pek barizdir. Ve ribacıların ileri sürdükleri iddia yalnız kendi menfaatlerinin ifadesidir. Yoksa hakikat aşikârdır.» (2)

Ticarete kâr olduğu gibi zarar da vardır. Kişinin bilgi ve tecrübesi, ticarete olan istidadı, kâra veya zarar sebep olabilir. Faizde ise insan, imza atmaya, hatta yemek yemeğe akli yetmese bile yattığı yerden faiz kazanabilir. Faizde kazanç kat'idir. Kısacası, alış-verişte bilgi, emek ve maharet; diğerinde ise, emeksiz kazanç vardır.

İşte bu düşünceler muvacehesinde, «Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vaz geçerse, —bu ayetten önceki— hüküm Allah'a aittir. Geçmiş günahlar, Allah'ın rahmetine kalmıştır. Kim de tekrar faizciliğe dönerse onlar, cehennem yaranıdır, orada ebedî kalacaklardır.»

«Allah ribayı mahveder, sadakaları ise, artırır ve Allah küfran-nimette bulunan günahkâr herkesi sevmez.» (âyet: 276)

Bu âyet-i kerimenin mucizesini bugün açıkça görmekteyiz. Dünya üzerinde cereyan eden devalüasyonlar, para krizleri hep faizli kredilerin meydana getirdiği tahrip dalgaları değil midir?

Dünya piyasalarındaki enflasyonist hareketler, fakirin ayakkabı ve elbisesinden tutun da traktörüne varıncaya kadar her şeyin fiyatını altüst etmektedir. Ayet-i kerimenin beyanına göre, faizle muamele gören insanlar, rahat ve huzur yüzü göremeyecektir. Göremiyor da. Binlerce lira alıp yine de huzur göremiyen insanların feryadını kulaklarımızla duyup ızdıraplarına gözlerimizle şahit olmaktadır. Maddî ilerlemeler, konfor ve lüks hiçbirimizi huzura kuvaşuturamıyor. Kazancımızın hareketini göremiyoruz. Maaşını cebine doldurup eğlence yerlerini kahkaha tufanı ile çınlatanlar, acaba bugün dışarda aynı kahkahayı, aynı tatlılıkla atabiliyor mu? Doldurulan eğlence yerleri, huzursuz gönüllerin acı kahkahalarıyla dolsa da aynı huzursuzluk dışarda devam etmektedir.

Huzur bulamazlar. Çünkü kazancının bereketini kaçıran amillerin etkisi altındadırlar. Herde karşılaşacağı malî buhranların ızdırabını düşündükçe huzuru kaçmaktadır. İnsan oğlu, düşündükçe sınırları gerilmekte ve buhrandan buhrana sürüklenmektedir. Sıkıntısını gidermek için eğlence yerlerine koşmakta, fakat bu da sıkıntısını giderememektedir. Manâyı unutup maddeye bağlanan insanlar, sevgi, şefkat ve yardım şuurundan uzaklaşmışlardır. Sevgisi bile menfaate bağlı. Yardımı bile faizsiz olmuyor. Böyle bir toplumda kazancın bereketi olur mu? Faizle verdiği borcu yardım kabul eden insanın kazancı, ona huzur getirir mi? Elbette hayır. Dinimiz, yardımın karşılıksız yapılmasını ve yardım ettiğimiz insandan bir şey beklemenin doğru olmayacağını haber vermektedir. Müddessir Süresinde:

«Yaptığın yardımı, daha fazlasını umarak yapma.» (âyet: 6). buyularak maddî menfaat gözeterek başkasına yardım etmenin doğru bir şey olmadığı, Allah'ın rızasını ümit etmenin en doğru yol olacağı belirtilmektedir.

Şu halde faiz karıştırdığımız kazancın bereketi yoktur. O kazançtan fayda umulamaz.

Faizci, görünüşte parasını fazlalattırıştır. Veya faizci, bir başkasının malını-artırma gayesiyle faizle borç vermiştir. Fakat; piyasa dal-

galanmaları, lüzumsuz israfata varan lüks ve huzursuzluğun ittiği eğlence masrafları, bir anda onun gelirini yok etmektedir. O kazancın bereketini kaldırmaktadır. Şu âyet-i kerime iddiamıza bir delildir:

«Diğer insanların mallarını artırmanız gayesiyle verdiğiniz ribalar, (onların mallarını) Allah katında artırıp çoğaltmaz. Fakat sizin Allah rızasını umarak verdiğiniz zekât böyle değildir. İşte —mallarını— kat kat artıranlar ancak onlardır.» (Rum sûresi, âyet: 39)

Görülüyor ki, faiz ne verenin ve ne de alanın malını artırmaz. Bizim ileriye göremiyen gözlerimiz, faizin malı artırdığını zanneder. Buna da zayıf imanımız sebep olmaktadır.

Bakara sûresindeki faizle ilgili âyetlerin üçüncüsü, huzurun ve bereketin yollarını göstermektedir:

«İman edip salih amel işleyenlerin, namaz kılp zekât verenlerin Rabları katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur ve üzülecek de değillerdir.» (âyet: 277)

İşte hakikat budur. Faiz yiyenlere korku, ızdırap ve felâket var. İyi amel ve faydalı işlerde bulunanlara huzur ve sükunet...

Müteakip âyetlere devam edelim:

«Ey iman edenler, Allah'dan korkun, eğer mü'minlerdenseniz faizden kalana bırakın.» (Bakara sûresi, âyet 278)

«Böyle yapmazsanız, bunun Allah'a ve peygamberine karşı bir harp olduğunu bilin. Şayet tevbe ederseniz, sermayeniz sizindir. Hem haksızlık yapmış hem de haksızlığa uğratılmış olmazsınız.» (Bakara - 279)

Âyet-i kerime, mümin olabilmek için faizden geri kalanı bırakmayı âmirdir. Âyet gelmeden önce alınan faizlerin affı Allah'a mahsustur. Hüküm geldikten sonra faiz alınıp verilmeyecektir. Çünkü kanun hükümleri, makabline şamil olamaz.

Burada dikkat edeceğimiz nokta şudur: Allah-ü zülcelâl, faizi bırakmayı, iman etmiş olabilmenin şartı olarak göstermektedir. Bu açık hüküm karşısında faizle iştigal edip ondan yarar uman insanların imanı acaba ne durumdadır? Fakat; bugünün ekonomik nizamı; faiz esası üzerine kurulmuştur. Bugün tüccarından tutun da memuruna ve hatta çiftçisine varıncaya kadar faizin yelinden mütesir olmayan yoktur. Ve bu durum, kanunî müeyyideler altında cereyan etmektedir. Tüccar böyle müesseselerle iş görmeye mecburdur. Yoksa yaşayamaz. Bu durum, sistemin tabii sonucudur. Buna rıza göstermek, imanımızın renginde nasıl bir solma meydana getirir, buna fetva verecek gücü, kendimde bulamıyorum.

Daha sonraki âyet, daha müthiş bir manzarayı gözümüzün önüne sermektedir ki, «Faizi bırakmamayı, Allah'a ve Resulüne karşı açılmış bir harp» olarak nitelemektedir.

İnsan ve yaratıcısının karşılıklı harbi... Mümin ve peygamberini karşı karşıya getiren bir savaş... Âciz insan bir tarafta, Allah ve Resulü bir tarafta. Hangi mümin buna cesaret edebilir? Ya mümin olup harbi bırakacak ki, bu da faizi bırakmaya bağlı. Veya faize devam edip Allah ve Resulüyle harbe devam edeceksin. Bu da imansızlık demektir.

«Resulüllah (S.A.) son zamanlarda inmiş olan bu âyet-i kerimenin nüzulünden sonra Mekke-i Mükerrreme'de bulunan âmil (zekât toplayan memur)ine faiz ile muamele eden Muğire Kabilesiyle faizcilikten vaz geçemedikleri takdirde muharebe etmesini emretti.» (3)

Allah'ın bu emrine muhalefet eden insan ve cemiyetlere zaten harp

açılmıştır. «Bu harp en korkunç ve öldürücü şekliyle halen ilân edilmiştir. Bu savaş bir kalp ve âsap savaşdır. Bereket ve bolluğa karşı girilmiş savaştır... Saadet ve huzur savaşdır. Bu savaşta Allah'ü teâlâ bazı isyankâr kullarını diğer bir kısım âsî kulları üzerine musallat etmektedir. Bu, menfaatların boğuşmasının savaşdır. Zulüm ve dolandırıcılık savaşdır bu. Korku ve ızdırap savaşdır bu.» (4)

Âyet-i kerimenin sonundan anladığımıza göre: «Tevbe edip faizden vaz geçsek ne aldatmış ve ne de aldanmış oluruz.» Bu, mü'minin hayat prensibidir. «Ne aldatmak, ne de aldanmak».

Bu husustaki âyetler, «Darda kalmış insanlara gösterilecek kolaylığı» belirterek son bulmaktadır.

«Borçlu darda ise kolaylığa kadar beklemelidir. Bununla beraber, eğer bilerseniz sadaka olarak bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır.» (Bakara - 280).

Riba ile ilgili, Âli İmran sûresindeki âyet-i kerime de şöyledir:

«Ey iman edenler, kat kat artırılmış ribayı, yemeyiniz. Allah'dan korkunuz ki, kurtuluşa eresiniz» (âyet: 130).

«İslâm, basit faizi değil, kat kat faizi yasak etmiştir» diyenlerin delil olarak gösterdikleri âyet, budur. Bu iddialara cevap vermek üzere, (Mürekkebe - Kat Kat Faiz) başlığı altında bu konuya tekrar döneceğiz. Şimdi faizin haramiyetine Sünnet'den deliller verelim.

HADİS'LERDE FAİZ :

Kur'an-ı Kerim'den ayrı olarak bir çok hadis-i şeriflerde de riba, kötülenmiş ve kat'î olarak men edilmiştir.

1— *Cabir'den rivayet edilir ki, Resulullah (S.A.V.) «Riba yiyen (faiz alan), yediren (veren) ve akdi yazan kâtibe ve her iki tarafın şahitlerine lânet etti ve onlar, (günahta) müsavidir»* buyurdular. (5)

Hadis'de geçen «Riba yiyen»den maksat, parasını faizle verendir. «Yediren»den maksat da faiz verendir. Bu akdi yazan ve bu akde şahitlik yapan da böyle bir haramın işlenmesine yardım etmişlerdir. Bu işi bilerek yapmış olurlarsa, lânet hudutları içersine onlar da girer.

2— *«Faiz, yetmişüç baktır. Bunların (günah itibarıyla) ehveni, bir kimsenin annesi ile cinsi münasebette bulunması gibidir. Şüphesiz ki, faizin en fazlası, müslüman bir kimsenin ırzıdır»*. (6)

3— *«Bir kimse, bilerek bir dirhem bile olsa riba yiyecek (alacak) olursa o kimse, zinadan altı defa daha şiddetli bir günah işlemiş olur»* (7) (İbni Hanbel ve Darekutni)

4— *Resulullah buyurdu: «Miraç gecesi bir insan topluluğuna rastladım, bunların mideleri, içi yılanlarla dolu ve dışardan bakıldığında bu yılanların görülebileceği bir eve benziyordu. Dedim ki, bunlar kim? Cebrail cevaben dedi ki, (Bunlar riba yiyenlerdir).»* (8) —İbn-i Hanbel ve İbn-i Mace—.

Görülüyor ki, Hadis-i şeriflerde faiz, çok kötü örneklerle gözümüzün önüne serilmektedir. Bu şekildeki benzetmelerle kötülüğünün derecesi gösterilmektedir. Mü'mine düşen vazife, bundan uzaklaşmaktır. Rızıkımızın bereketi, günlerimizin huzurlu geçmesi buna bağlıdır.

(1) Er-Riba, s. 83, Beyrut.

(2) Tanrı Buyruğu, c: II, 267. dip not.

(3) S. Kutup, Fî Zılâl-il-Kur'an, c: II, s. 136, İst. 1971.

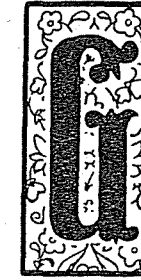
(4) S. Kutub, aynı eser, c. II, s. 137.

(5) A. Davutoğlu, Selâmet Yolları, c. III, s. 75.

(6) A. Davutoğlu, aynı eser, c. III, s. 75.

(7) E. Kureşi, Faiz Nazariyesi ve İslâm (mütc. S. Tuğ), s. 50-51, İst. 1966.

Musikî

EÇEN yazımızda mûsikînin insan ve cemiyet üzerindeki müsbet?menfî tesirlerinden bahsetmiş, çocuklarımıza mûsikî terbiyesi verirken, veya daha önce, millî ve dinî terbiye verilmesinin gereğini ve önemini belirtmeğe çalışmıştık. Bu noktaya tekrar dikkati çektikten sonra, gözbebeğimiz yavrularımıza mûsikî terbiyesini nasıl vermemiz gerektiği üzerinde düşünebiliriz.

Şunu ehemmiyetle ifade etmek isteriz ki, biz burada sadece ebeveynlere hitabetmek istiyoruz. Okullarımızda tatbik edilen müzik eğitimi, bu yazımızın sınırları dışında kalır. Esasen bu ikinci şık üzerinde tetkik yapmak demek, bütün eğitim sistemimizi ele almak demektir ki ayrı, uzun ve üzücü bir konudur. Arzumuz; tenkit etmek değil, hatta yol göstermek de değil, —fetva vermek zaten haddimiz değil— belki, muhterem okuyucularımızı bu konuda düşünmeye sevkettir.

Önce şu sorunun cevaplandırılması gerekiyor: Evlâdınızı dinleyici olarak mı yetiştirmek istiyorsunuz, yoksa icracı olarak mı?

Belki bazı okuyucularımız, sorumuzun birinci şikkına takılıp —dinleyici olmak için de yetismeye ne lüzum var— diye düşüneceklerdir. Halbuki cemiyetimizde her yanıyla ihmal edilen ve konumuzun da bel kemiğini teşkil eden bir husustur bu. Evet, dinleyici olabilmek için de yetismeye ihtiyaç vardır. İyi bir dinleyici olunmadan iyi bir icracı da olunamaz zaten. Bu hükmümüz dindışı mûsikî için olduğu kadar, Dinî Mûsikî (*) sahası için de geçerlidir.

Dinleme işini başlıca iki safhada düşünmek lâzımdır:

- 1 — Dinlenecek mûsikî'yi seçmek,
- 2 — Dinlemesini bilmek. (Dinleme âdabı ayrı ve önemli bir konudur. Burada kastedilen, düşünerek, öğrenerek, zevk alarak dinlemektir.)

Dinleyici mûsikîyi iggüdüsüyle de bilecek, bilmiyorsa öğrenenecektir. Yine mûsikî ile ilgili sayılabilecek bir atasözümüz vardır:

«Kızı kendi haline bırakırsan, ya davulcuya varır, ya zurnacıya...»

İnsanoğlu fitraten kolaya, başite, ucuza ve haricî şatafata meyyâldir. Bunlar ise çok defa değersiz, bayağı hatta bazan zararlı neticelere vardırırlar. Değerli şeyleri elde etmek için zora katanmak, akli kullanmak, işleri kendi haline bırakmamak gerektiğini insan terbiye ve tecrübe ile öğrenmek mecburiyetindedir. Mûsikî dinleyicisi için de bu böyledir.

«Mûsikî, kulağa hoş gelen nağmelerin tertip ve icrasıyla uğraşan san'attır, ilimdir.» Peki ama, kulağımıza hoş gelen her mûsikîyi dinlemeli miyiz?

MÜSİKİ TERBİYESİ

Taner SENAY
Kayseri Yüksek İslâm Ens. Öğretim Üyesi

Bir dünya vatandaşı olarak: Evet.

Müslüman-Türk olarak ise: Hayır.

O halde uzatmadan bir reçete sunalım. Çocuklarımıza Müslüman-Türk bestecisinin dehâsından fıskıran mûsikîyi dinlemelerini ve sevmelerini öğretmeliyiz (**). Bu mûsikî bizim mûkikimizdir. Türk san'at mûsikîsi ve Türk Halk mûsikîsi olarak başlıca iki dala ayrılır ki, bir noktada bu iki mûsikî birbirlerinin mütemmimi sayılabilirler. Dinî Mûsikî ise Türk San'at Mûsikîsinin bir koludur. Hepsine birden Millî Mûsikîmiz diyebiliriz. Bizim olan bu mûsikînin geliştirilmesini ve diğer milletlerin mûsikîleri karşısındaki durumunu, bırakalım bu işin ehli ve yetkilisi olanlar düşünsünler. Fakat biz kendi yavrularımıza kendi mûsikîmizi ısrarla dinletip sevdirmeye çalışalım. Zira bu iş büyük çapta kulak alışkanlığı meselesidir. Devamlı olarak tek tip ve bizim olmayan mûsikî dinletilerek yetiştirilmiş olan bazı münevverlerimizin millî mûsikîmizi hor görmeleri ve ondan zevk almamaları, bu teşhisimizin en bâriz misâlidir.

Günümüzde bir de —Türk mûsikîsi— adıyla piyasaya düşmüş bir mûsikî çeşidi var ayırımını —bu yazımızın sınırlarını fazla genişleteceğinden— şimdilik muhterem okuyucularımızın ferasetlerine bırakıyoruz.

Yukarıda mûsikînin bir kulak alışkanlığı meselesi olduğunu ifade etmiştik. Bu açıdan bakılınca, millî ve dinî terbiye ile birlikte mûsikî dinleyiciliğini, hatta icracılığını da öğrenmiş olan Ana-babaların meydana getirdikleri ailede ve aynı şekilde yetişmiş dostların teşkil ve tertip ettikleri meclislerde yetiyecek olan çocuğun mûsikî terbiyesinin mükemmel olacağı tabiidir. Ancak, cemiyetimiz bu seviyeden henüz çok uzaktır.

O halde Devlet Radyosunun —her ne kadar çoğu, istifadesi herkes için mümkün olmayan zamanlarda ise de— yayınladığı Türk San'at Mûsikîsi ve Türk Halk Mûsikîsi programlarını, bütün aile fertlerimizle birlikte —Bir nevi tiryakilik haline getirerek, belli bir dinleme abadı içerisinde— niçin takip etmeyelim? Hatta mâlî durumu müsait olan ailelerin birer ses kayıt cihazı (teyp) edinerek, bu programları banda almaları, zaman zaman dinlemeleri, dost ve misafirlere de dinletmeleri, Anadolumuzun güzel bir geleneği olan karşılıklı ziyaretleşmelerde, sohbet arasında bir yarım saatciğin de mûsikî dinleyememesi, kolayca olan eserlerin, ve bunların hatırlattığı aynı makamdaki ilâhî veya tevşihlerin —varsa bir bilenin rehberliğinde usûl vurarak— öğrenmeye çalışılması ne kadar istifadeli olur. Dinimizin emir ve (başta gıybet olmak üzere) nehiyelerinin ışığı altında sürdürülecek olan sohbet toplantılarımızın başı Allah'ın selâmı, ortası dinî veya dine uygun dindaşı mûsikî, sonu da Allah'ın kelâmı olursa tadına doyulur mu?

NETİCE

Millî mûsikîmizi, millî ve dinî bünyemize uygun organizasyonlar içerisinde, mümkün olduğu kadar nota ve hiç değilse usul bilgisine dayandırmaya çalışarak dinlemeli, çocuklarımızı da bu hava içerisinde yetiştirmeliyiz.

Sorunuz söyleyelim

SUALLER VE CEVAPLAR

Ramazan
ARSLANBABA

İĞDE - Aksaray'dan Debbâğlar Cami-i İmam-Hatibi Sayın Mehmet ÖZTÜRK diyor ki:

«Size üç sorum olacak:

1 — *Diş doldurma veya kaplama meselesinin hükmü nedir?»*

Bu sorunuzun karşılığı daha önceki cevaplarımızda (Yıl 3, devre 2, sayı 30 da) çıkmıştı. Okuduğunuzu ümit ederim. Bu vaziyette bu konuda yeni bir söz söylemek durumunda olmadığımızı kabul buyurunuz.

«2 — *Kışın bir camide cemaatla farz namaz kılınırken mihraba değil de sobanın yanına durulsa bunun hakkına ne dersiniz?»*

Anladığıma göre, imam ve cemaatin mihraba kadar gitmeyip soba yakınında namaz edâ etmeleri üşümek için oluyor. Mihraba gidildiğinde insanı huşu ve hudu' ile gönlüne dönmekten alıkoyacak ölçüde soğuk varsa, ya da cemaatin üşüyüp hasta olması hiç değilse soğuk ve üşüme yüzünden cemaatin azalması korkusu varsa ve sobaya yakın yerde kılmak bu mahzurlara karşı iyi bir tedbir oluyorsa, çok iyi ve güzel olur derim. Ama bu mahzurların söz konusu olmadığı yerde ve zamanda rahata düşkünlük yüzünden mihrabdan uzak bir yerde namaz ve cemaat, her halde bir lâkaydî ve namazın hürmet ve azametinin idrak olunamamasından doğan yanlış ve lüzumsuz bir davranıştır derim. Câmî âdabı yönünden de hoş olmayacağı aşikâr değil mi?

«3 — *Bizim memlekette Süleymancı diye bazı kimseler var. Bunların bizden bir çok ahvâlde ayrı olmaları yanında düâda da ellerini birleştiriyorlar. Bunlar kimlerdir ve yaptıkları doğrumudur?»*

İşte bu sorunuz pek önemli bir sosyal ve bünyevi yaramıza işaret ediyor. Öyle bir yara ki, ya devasını bulup kurtulacak, ya da içtimai bünyemizi zaafa, ızdıraba, ye'se, feyzsizlik ve nusretsizliğe uzun bir zaman daha mahkum ve ma'ruz görmeye katlanacağız. Bu yara tefrika, ayrılık, hizipçilik, zümrecilik, fırkacılık ve cemaat ruh ve seciyesinden uzaklık, tek kelimeyle; TEVHİD sızlık yaradır.

Kısaca söyleyelim: Dinimizin özü ve temel olan tevhid, bütün şu'be, ruh ve esrarı ile hangi fert ve cemiyette tecelli ve tahakkuk etmemişse, o fert ve o cemiyet tevhid'in zıddı olan ayrılığın bütün şeytânî eserlerini ve nâmesru emârelerini hak sanıp hak diye savunmağa hazır, maruzdur, mahkumdur. Çünkü hak sandığı fırkacılık bâtılın panzehiri olan tevhidî bilmemiş, tatmamıştır.

Tevhid güneşinin battığı bir insan bünyesi ülkesine tefrika zulmetinin çökmesi ve bu karanlığa alışanların bu hâli aydınlık sanarak, nur sayarak savunmalarından daha tabii ne olabilir? Bilmek ve bildirmek gerektir ki, bugün yurdumuz müslümanlarının büyük bir bölümü böyle bir içtimâî, ahlâkî ve ma'nevî belâyaya kelimenin tam anlamı ile müptelâdırlar. Allahımızdan niyazımız odur ki; bu belâdan kurtulmamıza maya olacak niyet güzelliği, amel temizliği ve kalp uyanıklığına hepimizi ulaştırın. Âmin.

Süleymancılar diye, Merhum Süleyman Hilmi Tunahan Efendinin anlayışı içinde olan veya kalan ve o zâtın prensiplerini benimseyenlere deniyor. Ancak, nasıl bugünkü Ca'ferîlik İmam-ı Ca'ferî Sâdık'a tam zıt ise, Alevilik Hz. Ali (r.a.)ye çok noktada aykırı duruma getirilmişse, Mevlevîlik ve Bektaşılıkta da aynı inhiraf lar görülmüşse, bu yolda da meşrebin başının ahlâk, amel, inanç ve mizacına zıt bir takım haller olmuştur ve olmaktadır. Bu ididamızı iyi niyetlilere faydalı olacağını umduğumuz bazı misallerle göstereyim:

1 — Hoca, politik akımların dışında olmak kaygısı taşırdı.

2 — Hoca, öğrenci okutmaya ehil olanlara ancak öğrenci teslim etmek ister, sayıca çokluk ve şamata değil, keyfiyet isteği gösterirdi.

3 — Hoca (hemen bütün tarikatlarda beliren, görülen kendini öğme ve başkasından üstün görme hali istisna edilirse) yurdumuzdaki islâm cemaatları aleyhinde kıyasıya bulunmaz, fertleri ve cami'aları gıybetle, büh-tanla, buğzla yaralamazdı.

Merhum hocayla onun meşrebine verâset iddiasında bulunanların birbirine aykırılıklarının acib bir delili ve ibretâmiz bir tezâhürü de şudur ki, Hoca sağken senelerce talebelerine «Süeymancı» denmemiş bu lakapla ancak onun (Hocanın) vefatından sonra olmuştur. Allah (c.c.) rahmet eylesin.

Bu konuda söylenecek söz çok ise de, akl-ı selim ve ahlâk-ı hamidenin hâkim olacağı günün yakın olması ve söyleneceklerin söylenmesine mahal kalmaması en kalbi ve samimî niyazımızdır. Şimdilik bu kadar.

Düâda ellerin bitişik açılması mes'elesine gelince: Bu, fer'i bir mes'eledir. El açmak düânın şart veya rüknü değil, sünneti, ba'zan edebidir. Bazı ahvalde hattâ el açmadan edilen düâlar da tamdırlar. Yatsı namazı sonunda sûre-i Bakaranın son iki âyeti okunca ikinci âyetde yedi düâ cümlesi olduğu halde el açmayarak sonunda âmin deyişimiz de düâdır ve tamdır. Binâenaleyh' bunu mes'ele edinmemelidir. Ne varki, Anadolu müslümanı asırlardır ellerinin aralarını açık tutup kaldırarak Rabbisine yakarmıştır. Bugün bu şeklin değiştirilmesi hususundaki (Bid'at öldürüp bir sünnet diriltiyormuşçasına) ısrâr ve teannüdkârâne titizliği üzüntü ile müşâşade etmekteyiz.

İnsanlık âlemi özellikle yurdumuz insanı Din görevlisi, Din bilgini, Din da'vetçisi ve mürsidi makamında olanlardan çok daha başka ve önemli hizmetler beklemektedir. Ahlâkî, ameli, i'tikâdî, içtimâî, iktisâdî nice meselemiz deva beklerken, dertli Anadolu insanına ve onun nice kutlu umudlar, isteklerle hoca önüne gelmiş, saf, soylu ve ma'sum yavrusuna düâda ellerini şu veya bu şekilde açacağını ilk öğretilenlerden olması düşündürücü ve hattâ üzücüdür.

Mademki bu fer'i mes'ele dikkatlerimizi nice aslı yara ve eksigimizden kaçırarak üzerine getirmiştir, sorunuza cevap olarak nâci-zâne kanaatımı arzedeceğim.

Efendim, kanâatımca Anadolu'nun müs-

lüman türkü asırlardır ellerini açık bulundurarak düâ etmekle yalnız bir şey yapmamıştır. Bu konuda şahısların resmi ve Melik Faysal'ın fotoğrafı değil şer'i ve kadim istidlâl yolu geçrli olup onu terketmek için bir sebep de yoktur. Buna göre:

1— Sahihî Buhârî metninde bu konuda iki ayrı bâb vardır. a) düâda elleri mutlak olarak kaldırmayı (bitiştirme zikredilmeden, çünkü yok) anlatan bâb (1). b) Muavvizât sûrelerinin fadâlini beyan eden hadîsler bâbı ki, bu bâbda Efendimizin gece yatarken fâtiha, ihlâs ve muavvizeteyn sûrelerini üçer defa okuyup ellerine üfledikleri (bunun için de) ellerini bitiştirdikleri (burada bitiştirme var çünkü, zikrediliyor) bildiriliyor (2).

2— Bu hadîslerden birincisini, yâni düâda elleri kaldırma ile ilgili olanını, yine bitiştirmeden bahsetmeksizin büyük hadîsci imam-ı Nevevî El-Ezkâr adlı eserinde «Düâda elleri kaldırma Bâbı» adını taşıyan bölümde zikreliyor (3). Halbuki, Buhârîde sûrelerin fedâili bölümünde olan hadîsi şerifi imam-ı Nevevî burada «Uyku için yatağa girdiğinde yaptıkları düâlar» bölümünde zikrediyorlar (4).

Demekki, düâlarda ellerin arası açık olacak, yalnız gece yatarken mesnûn ezkârı ellerimizi bitişik okuyup üfleyecek ve bed-nimizi meshedeceğiz.

Hâdis-i Şeriflerden, Hanefî fukahası da bu sonuca varmaktadır. Bir örnek olarak Osmanlıların fâdil ulemâsından merhum Muhammed Es'ad Efendiin Dürrü Yektâ Şerhindeki şu ibâreyi sunalım: «Bundan sonra ellerini göksü mukabiline dek kaldırıp ve aralarını açacak olarak kible-i düâdan cihet-i semaya doğru açıp...» (5)

Rabbimizden, bizleri hepimizi İslâm Üm-

metinin birlik, ruh, maya ve şuurunu zedelemekten korunmasını ve bu vâdîdeki taksiratımızı afv buyurmasını niyaz ederiz.

Selâm ve sevgiler.

* *Ceyhan'ın Sarımsaz köyünden sayın İbrahim SÜRÜCÜ soruyor:*

«Vitr namazının kazası var mıdır?»

Evet vardır. Çünkü vitr namazı, i'tikâden vâcip ise de amelen farzdır ki, farzlar gibi o dahi kazâ olunmak lâzım gelir. Selâmlar.

- (1) Metn-i Sahihî Buhârî, c. 4, s. 65, 1312 Mısır
- (2) Aynı eser, c. 3, s. 143
- (3) El-Ezkârul Müntehap Min Kelâmi Seyyidil Ebrâr, s. 399, 1384/1964, Mısır.
- (4) Aynı eser, s. 93
- (5) Dürrü Yektâ Şerhi, s. 93, Derseâdet 1316.

İLK BASKISI KISA SÜREDE BİTMEK ÜZERE OLAN KİTAP :

İlim ve Din Gözüyle

SİGARA ve

«Tuhfetül İhvân fi Hakkid Dühan» tercemesi Tavşanlı Müftüsü Ramazan Arslanbaba'nın bu kitabı 5 liradır. 15 adetten çok isteyenlere % 25 iskonto yapılır.

İstemâ adresi: P.K. 22. TAVŞANLI